scan

4
2009

Z OBSAHU ČÍSLA

Rozhovor s novým ředitelem FN

Investice FN v roce 2009

Hospodářská krize a naše nemocnice

Nový děkan Fakulty vojenského zdravotnictví

Noví studenti lékařské fakulty

Vojtěch Grossmann – jeden z tvůrců královéhradecké farmakologie

Hradecké medicínské priority (8) – Úspěšné oddělení „siamských“ dvojčat

Cytokinematics 2009

6. mezinárodní konference studentů Ph.D.

Benedikt XVI. akademickému světu

Stáž na Mayo Clinic

Tchaj-wan otevírá náruč příchozím studentům

Špitál Nové Město nad Metují

Argos – nejstarší město Hellady

ČASOPIS FAKULTNÍ NEMOCNICE A LÉKAŘSKÉ FAKULTY UK V HRADCI KRÁLOVÉ

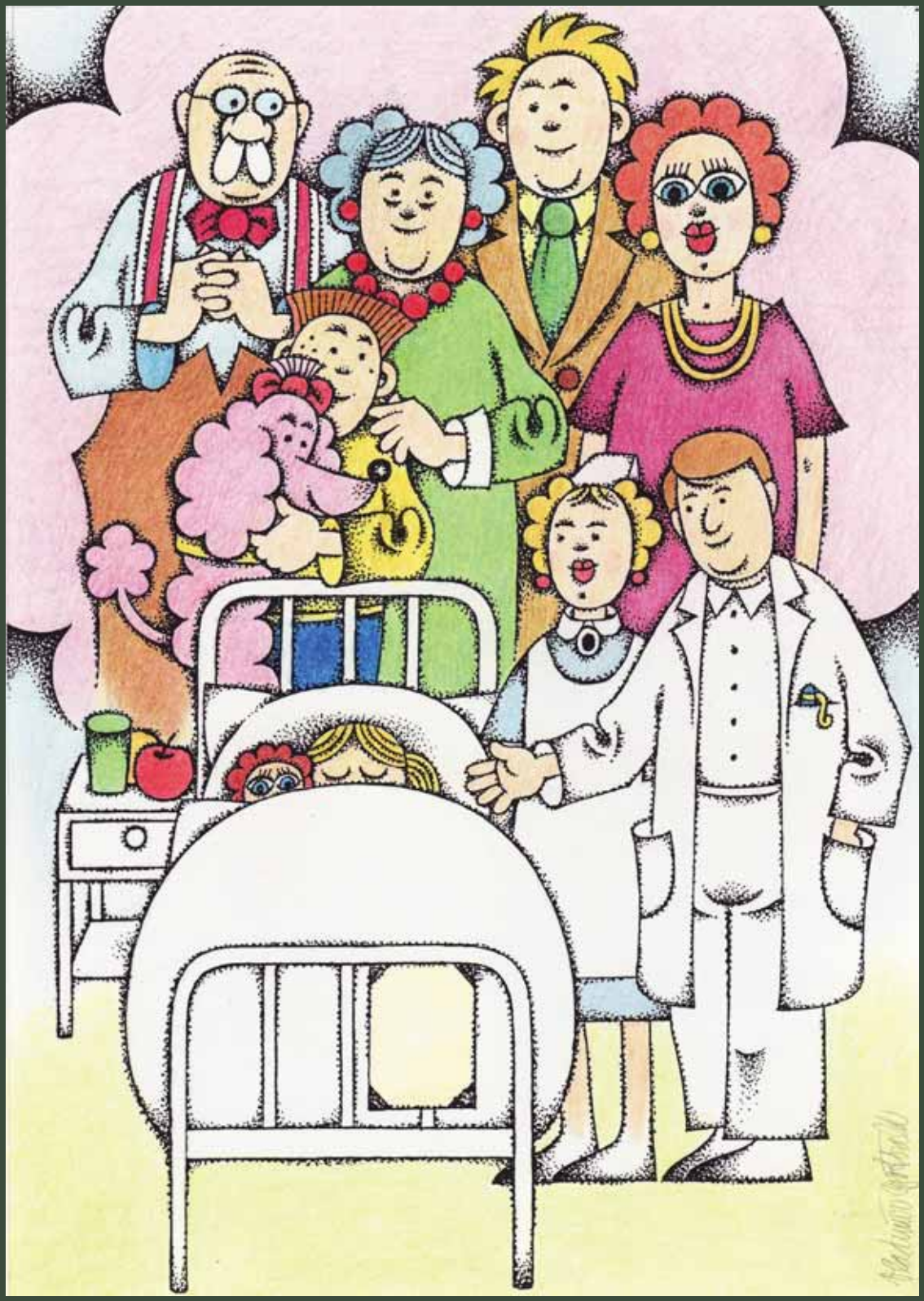

Kresba Vladimíra Gottvalda

Časopis SCAN založil a v letech 1991–2005 byl jeho vedoucím redaktorem PhDr. Vladimír Panoušek.
Šéfredaktor: Prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc. Sekretářka redakce Alena Hejnová. Adresa redakce steiner@lfhk.cuni.cz
Redakční rada: PhDr. Josef Bavor, prof. MUDr. RNDr. Miroslav Červinka, CSc., Mgr. Martin Formánek, doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc., Bc. Iveta Juranová, Ing. Eva Kvapilová, prof. MUDr. Vladimír Palička, CSc., dr.h.c., prof. MUDr. Roman Prymula, CSc., Ph.D., Mgr. Jiří Štěpán, Bc. Hana Ulrychová, Miroslav Všetečka, doc. MUDr. Pavel Žáček, Ph.D., RNDr. Josef Židů, CSc.
Vydává Fakultní nemocnice v Hradci Králové jako čtvrtletník v nakladatelství ATD Hradec Králové (atd.hk@seznam.cz) • Ročník XIX (2009), č. 4
Zhotovila Tiskárna Avalon, s.r.o., Praha • MK ČR E 11425 • ISSN 1211–295X

(Časopis Scan je zveřejněn též na webových stránkách FN a LF na adresách http://pavouk.fnhk.cz/nove/ v kapitole Pro širokou veřejnost a http://lfhk.cuni.cz v kapitole Informační služby - Časopisy)

◂ Foto na titulní straně A. Ryška

Dnem 1. října 2009 nastoupil do funkce ředitele Fakultní nemocnice Hradec Králové prof. MUDr. Roman Prymula, CSc., Ph.D. Redakce Scanu položila prof. Prymulovi několik otázek:

Pro většinu zaměstnanců FN jste asi „nově příchozím"; mohl byste se, prosím, představit:

Narodil jsem se 4. února 1964 v konkurenčních Pardubicích, ale v roce 1992, tedy od zahájení mého studia na VLVDÚ a LF UK v Hradci Králové jsem do našeho města přesídlil a již jsem v Hradci zůstal, i když nyní bydlím tak říkajíc za městem. Po vystudování všeobecného lékařství jsem se profiloval v epidemiologii infekčních nemocí a následně ve vakcinologii. Postupně jsem složil atestace z hygieny a epidemiologie, epidemiologie, mikrobiologie a veřejného zdravotnictví. V roce 1994 jsem získal možnost studovat management nemocnic v britském Birminghamu a tím jsem získal prvotní povědomí o tak složité otázce jakou je řízení nemocnic. Poté jsem se však řadu let věnoval pouze své mateřské odbornosti a prošel jsem všemi akademickými funkcemi na Vojenské lékařské akademii JEP, od asistenta, přes odborného asistenta, vedoucího skupiny, vedoucího katedry, prorektora, rektora a následně na FVZ až po děkana. V roce 2007 jsem byl jmenován profesorem hygieny, epidemiologie a preventivního lékařství. Z nejdůležitějších odborných funkcí bych zmínil předsedu České vakcinologické společnosti, předsedu CEVAG (Středo- a východoevropského poradního sboru pro vakcinaci), předsedu poradního sboru pro epidemiologii hlavního hygienika ČR a člena management boardu ECDC (Evropského centra pro kontrolu infekčních chorob). Profiluji se zejména v oblasti dětského očkování a za největší profesní úspěch považuji čtyři odborné publikace v jednom z nejprestižnějších světových medicínských časopisů the Lancet, z toho tři prvoautorské. Od října tohoto roku zastávám funkci ředitele Fakultní nemocnice Hradec Králové. Jsem ženatý, mám dvě děti. Jediným koníčkem, na který však v poslední době nezbývá čas, jsou šachy. V mládí jsem je chtěl hrát dokonce profesionálně, ale s nástupem na medicínu z toho rychle sešlo. Přesto mám výkonnostní třídu mistr FIDE (Světová šachová federace) a jsem členem bronzového týmu z letošního Mistrovství České republiky čtyřčlenných družstev.

Co Vás vedlo k rozhodnutí přihlásit se do výběrového řízení na uvolňující se místo ředitele FN?

To vůbec není jednoduchá otázka. Původně jsem o změně místa vůbec neuvažoval. Pak jsem byl osloven několika lidmi a postupně jsem se vnitřně ztotožňoval s faktem, že bych to mohl zkusit; následně se situace z řady důvodů zkomplikovala a já jsem původní nabídku odmítl s tím, že o ní budu uvažovat pouze, pokud bude vypsáno výběrové řízení a já budu mít podporu napříč politickým spektrem. Tyto podmínky se postupně naplnily a já jsem se do výběrového řízení nakonec přihlásil a posléze i uspěl.

Nakolik jste se seznámil s problematikou FN během 2 přechodových měsíců ve funkci náměstka ředitele?

I když jsem s nemocnicí sousedil celý profesní život, z okna jsem ji mohl každý den pozorovat a spolupracoval s řadou kolegů zevnitř, je vlastní řídící proces a problémy tak rozsáhlého zařízení jakým je FN HK něco diametrálně odlišného. Další výrazná odlišnost je, když se vás problémy sice týkají, ale přímo za ně neodpovídáte. Ředitel bohužel odpovídá přímo či nepřímo prakticky za vše.

Dva přechodové měsíce pro mne měly nesmírný význam, protože jsem měl možnost se seznámit detailně s většinou klinik a dalších pracovišť a postupně pronikat zejména do extrémně komplikovaných otázek financování.

Jak jste při tom spolupracoval a zda i nyní spolupracujete s předchozím ředitelem doc. Hegerem?

S doc. Hegerem jsem měl vždy nadstandardní vztahy a myslím si, že spolu vycházíme naprosto korektně. On byl jedním z těch, kteří mne ve finále přesvědčili, abych se o místo ucházel. Přestože se rozhodl pro návrat ke klinické práci, vždy zůstane osobou, na kterou se mohu obrátit s prosbou o radu, pokud to bude situace vyžadovat.

Nyní již máte za sebou několik týdnů ve funkci. Ještě Vás něco překvapuje?

V každé organizaci je nepochybně řada procedur odlišná a některé mohou působit pro nezasvěceného překvapivě, naprostá většina má však ve FN HK smysl a léty byla cizelována. Tím nechci říci, že neexistují věci, které se mi tu nelíbí, a které bych nechtěl změnit. Musím říci, že jsem vstupoval do ředitelské funkce s vědomím, že mne nečeká jednoduchá doba, zejména vzhledem k ekonomické recesi a řada kolegů mě varovala před komplikovanými jednáními s přednosty, personálem, odboráři. Zejména odborářům však zcela nepokrytě musím vyjádřit svůj obdiv nad tím, jak konstruktivně přistoupili k projednávání komplikovaných finančních dopadů a jakým racionálním způsobem společně s námi hledali vhodné řešení. Podobně se zachovali i přednostové a další pracovníci nemocnice. To mne utvrdilo, že máme skutečně všichni společný cíl a tím je dlouhodobě prosperující nemocnice.

Veřejnost Vás zná z médií jako předsedu České vakcinologické společnosti, v poslední době hlavně v souvislosti s „prasečí" chřipkou a s účinkem paralenu na očkované děti. Mohl byste čtenáře seznámit s touto Vaší druhou aktivitou?

Dlouhá léta se zabývám výzkumem v oblasti dětského očkování a klinickým vývojem nových očkovacích látek. Řada našich výsledků měla celosvětový dopad, zejména průkaz účinnosti D-proteinu proti akutním zánětům středního ucha způsobeným netypovatelným *Haemophilus influenzae* a právě zmíněný vliv profylaktického podávání paracetamolu na hladiny protilátek po očkování. Když jsme před lety založili Českou vakcinologickou společnost, netušili jsme, jak velký praktický dopad to bude mít. Problematika očkování je nesmírně populární a zajímá prakticky každého, masmédia nevyjímaje. Do toho přichází pandemie chřipky a my musíme vydávat odborná doporučení k řadě různých problémů, které nejsou vzhledem k novosti problematiky zcela zřejmé.

Jak skloubíte funkci ředitele s činností ve Vakcinologické společnosti?

Na nedostatek práce si věru stěžovat nemohu a kombinace obou těchto činností mi zabírá prakticky veškerý čas včetně víkendů, kdy probíhají různé mezinárodní aktivity. Bohužel to jde na vrub rodiny a já věřím, že alespoň pandemická chřipka nás jednoho dne opustí a upadne v slastné zapomnění.

Jaké máte krátkodobé i dlouhodobé plány ve vedení FN?

Ve velice brzkém časovém horizontu chci restrukturalizovat pozice lékařských náměstků tak, aby lépe reprezentovaly jednotlivé lékařské obory. Dojde k zvýšení jejich počtu, ale celkové úvazky zůstanou zachovány a náklady pro nemocnici se nezvýší. Tento model umožní operativnější řešení jednotlivých problémů. Na druhé straně mne stávající kolegové přesvědčili, že jsou muži na svých místech a rozhodně se jich zbavovat nemíním. Obecným úkolem roku je nepochybně stabilizace rozpočtu, aby nemocnice proplula rizikovými roky 2010 a 2011. Nutná opatření postihují do jisté míry všechny oblasti. Dlouhodoběji v souladu s existující koncepcí plánujeme sestěhování celé nemocnice do jednoho areálu, s případným využitím areálu „Staré“ nemocnice ve prospěch následné péče. Chceme rozvíjet jednotlivá specializovaná centra a budovat nemocnici, kde každé oddělení bude alespoň na průměru FN v České republice, ale budeme mít i klenoty, které budou na absolutní špičce. Pozornost chceme věnovat multizdrojovému financování a patentové ochraně ve prospěch nemocnice.

Jak si představujete spolupráci s nejbližšími institucemi – Lékařskou fakultou a Fakultou vojenského zdravotnictví?

Chceme-li být fakultní či v budoucnosti univerzitní nemocnicí, musíme s akademickými institucemi spolupracovat. Vzhledem k mému původu asi nikdo neočekává, že bych spolupracovat s akademickou sférou nechtěl. Vidím to jako jednu ze svých absolutních priorit. Nejde pouze o výukový proces, ale i spolupráci vědeckou. Úzká spolupráce na tomto poli může výrazně prospět všem zúčastněným stranám a logicky i zkvalitnit léčebný proces. Myslím si, že koncepce Centra biomedicínského výzkumu (CeBioMed), které připravuje lékařská fakulta, je velkým příslibem do budoucna, kdy by mohlo dojít ještě k výraznějšímu propojení všech zmiňovaných institucí včetně farmaceutické fakulty. V této oblasti jsem optimistou, v Hradci Králové jsme se na tomto poli vždy dokázali dohodnout.

Pane řediteli, děkuji, že jste si ve Vašem nabitém programu našel čas na toto interview.

(Ptal se I. Šteiner)

INVESTICE FN V ROCE 2009

Přibližně před rokem vyšel na stránkách tohoto časopisu článek o investicích v roce 2008 a perspektivě do roku 2012. Konstatovali jsme, že rok 2008 byl rozsahem investic mimořádný; jen na nákup zdravotnické přístrojové techniky vynaložila FN částku 281,282 mil. Kč a to jak z vlastních zdrojů, tak z dotací ze státního rozpočtu. Vyslovili jsme tehdy očekávání, že tento boom bude pokračovat přinejmenším i v roce 2009. Podívejme se, jak se tato prognóza naplnila!

Přehled o výdajích na zdravotnickou přístrojovou techniku a krytí potřeb správy v roce 2009 podává tabulka.

Oblast	Kč (tis.)			
	FN HK	Fondy EU	Dotace	Celkem
Segmenty:				
- laboratoře	11 732	x	1 555	13 287
- chirurgie	16 193	44 018	x	60 211
- intenzivní péče	6 354	3 670	1 907	11 931
- rtg	3 927	87 389	x	91 316
- interní obory	2 501	x	x	2 501
- ošetřovatelská péče	1 051	x	x	1 051
- onkologie a nukleární med.	2 016	55 972	45 510	103 498
- ostatní	636	x	x	636
Segmenty celkem	**44 410**	**191 049**	**48 972**	**284 431**
Zdrav. technika ve stavbách	5 000	x	35 700	40 700
Správa	12 000			12 000
Celkem	**61 410**	**191 049**	**84 672**	**337 131**

Zdravotnická technika ve stavbách obsahuje 35,7 mil. Kč na vybavení Neurologické kliniky (bude realizováno s předstihem již v letošním roce) a pak některé součásti vybavení operačních sálů Bedrnova pavilonu (cca 4,5 mil. Kč) a Oční kliniky (0,7 mil. Kč). Důležitými investicemi v oblasti správy bylo dokončení modernizace potrubní pošty, obnova vozového parku (nákup dvou sanitních vozidel), obnova části technologie stravovacího provozu aj. Předpokládám, že o významných investicích v oblasti zdravotnické přístrojové techniky napíší její uživatelé.

Do obnovy a rozvoje zdravotnické přístrojové techniky byla tedy investována prakticky stejná částka jako v roce předchozím, i když se významně snížil podíl vlastních zdrojů. Jak je vidět, podstatná část prostředků pochází z Integrovaných operačních programů Evropské unie (IOP EU) a z dotací ze státního rozpočtu. Podařilo se totiž získat maximální možné částky na projekty přístrojového vybavení traumatologického a onkologického centra; nemalá částka ze státního rozpočtu byla věnována především na nákup zapůjčeného příslušenství lineárních urychlovačů.

I v letošním roce pokračovala intenzivní stavební činnost. Z minulého roku přešly dvě stavby – nový pavilon Psychiatrické kliniky, který byl slavnostně otevřen v lednu a který byl již na stránkách tohoto časopisu představen

a v únoru byla ve východním křídle onkologického pavilonu dokončena Centrální přípravna cytostatických léčiv.

Podle plánu byla v březnu 2009 zahájena rekonstrukce operačního sálu Oční kliniky. Šlo o vynucenou investici, jejímž cílem bylo odstranění zásadních hygienicko-epidemiologických závad, které vyplývaly z dnes již nevyhovujícího dispozičního uspořádání pracoviště a chybění klimatizace. Oční klinika získala moderní klimatizovaný sál v přízemí a další dva operační sály v 1. patře byly vybaveny novou vzduchotechnikou. Celý pavilon získal architektonicky zajímavě řešenou nástavbu, v níž jsou strojovny klimatizace jak pro Oční kliniku, tak pro ORL. Celkové náklady činily 19,5 mil. Kč, z toho 4 mil. Kč byly vynaloženy na zdravotnickou přístrojovou techniku. FN HK uhradila 8 mil. Kč; 11,5 mil. Kč byla dotace ze státního rozpočtu.

Další vynucenou investicí byla rekonstrukce dvou a přístavba dalších dvou operačních sálů v operačním traktu Bedrnova pavilonu. Šlo o jednu z nejsložitějších akcí, které byly ve FN v posledních letech realizovány. Její obtížnost spočívala jednak v nepřístupnosti staveniště, jednak byla prováděna za plného provozu zbývajících operačních sálů. Zahájena byla v březnu a dokončena v září t. r. Celkové náklady na stavbu, hrazené z rozpočtu FN, činily 71 mil. Kč; náklady na přístrojovou techniku 55,3 mil. Kč byly hrazeny převážně (52,3 mil. Kč) z prostředků IOP EU. Z provozních prostředků FN bylo uhrazeno dalších cca 11 mil. Kč především na doplnění instrumentária.

Další dvě stavební akce byly vynuceny dvěma okolnostmi: především, Stomatologická klinika získala dotaci na rozšíření výuky stomatologů ve výši 11,5 mil. Kč a Krajský úřad Královéhradeckého kraje požádal FN HK, aby převzala stomatologickou pohotovost jako poslední z pohotovostních služeb, které byly dosud zajišťovány Zdravotnickou záchrannou službou. Abychom zachovali prostorovou integritu Stomatologické kliniky, bylo nutné uvolnit prostory v budově Centrální výměníkové stanice (CVS) na spojnici budovy ředitelství FN a Stomatologické kliniky. To bylo možné jen náhradou stávající, zastaralé technologie výměníku, která zabírala celou budovu, za technologii moderní, kterou bylo možné beze zbytku umístit do části přízemí budovy a její zbytek uvolnit pro stomatologii.

Rekonstrukce výměníku byla náročná především proto, že po celou dobu prací bylo nutno zachovat zásobování nemocnice teplou vodou (centrální výměník zásobuje cca 30 objektů FN), což se s výjimkou několika plánovaných několikahodinových výpadků podařilo. Rekonstrukce byla zahájena v červnu a dokončena začátkem října t. r. Celkové náklady ve výši 20 mil. Kč byly hrazeny z prostředků FN.

Ještě před dokončením prací na výměníku byly zahájeny úpravy prostor pro Stomatologickou kliniku. V přízemí budovy CVS vznikají 3 ambulance: 1 pohotovostní a 2 pro praktické stomatology. V 1. poschodí bude 7 ambulancí. Celkové náklady činí 26,5 mil. Kč, ze kterých 11,5 mil. Kč je zmíněná dotace LF UK a 3 mil. Kč dotace Krajského úřadu. Stavba bude dokončena v prosinci a od 1. ledna 2010 bude od ZZS převzat provoz stomatologické pohotovosti.

Další dvě akce souvisely s nákupem přístrojů pro Radiodiagnostickou kliniku. V rámci zmíněných IOP EU byl pořízen nový počítačový tomograf (v ceně 34,9 mil. Kč), který nahrazuje vysloužilý přístroj v Bedrnově pavilonu a nový přístroj pro NMR (v ceně 35 mil. Kč), který nahradil starý přístroj v Diagnostickém centru u Neurochirurgické kliniky. Pro oba přístroje bylo nutné provést stavební úpravy. Relativně nevelké v Diagnostickém centru (2,75 mil. Kč), rozsáhlejší adaptaci si vyžádal prostor pro nové CT v Bedrnově pavilonu. Tam se celkové náklady vyšplhaly na 7,5 mil. Kč.

V květnu t. r. získalo Ministerstvo zdravotnictví ČR z Fondu národního majetku částku 1,5 mld. Kč na tzv. strategické investice. V souladu s Generelem další výstavby FN HK byly předloženy dva projekty: rekonstrukce budovy č. 8 (bývalá I. interna) pro potřeby Neurologické kliniky a rekonstrukce Fingerlandova ústavu patologie s dostavbou pro Ústav soudního lékařství (FÚP+ÚSL). Oba projekty byly přijaty a FN HK dostala na každý dotaci ve výši 200 mil. Kč. Okamžitě byly zahájeny práce na aktualizaci studií, po jejichž odsouhlasení vedením FN pokračovaly projektové práce a v současné době již probíhá rekonstrukce budovy č. 8 (zahájena 5. října) a připravuje se výběrové řízení na dodavatele stavby FÚP+ÚSL. Rekonstrukce budovy č. 8 bude provedena nákladem 190 mil. Kč, včetně přístrojového vybavení za cca 35 mil. Kč. Dokončena bude v prosinci 2010. Ušetřených 10 mil. Kč bude převedeno na akci FÚP+ÚSL, kde budou náklady vyšší.

V minulém příspěvku jsme informovali o tom, že akci FÚP+ÚSL bude nutné časově posunout až za přístavbu objektu pro Ortopedickou kliniku u Bedrnova pavilonu, což byl největší zásah do generelu další výstavby nemocnice za celou dobu jeho desetileté platnosti. Podle původní studie totiž bylo nutné část provozu FÚP na dobu výstavby někam provizorně přemístit. V rámci prací na nové studii se však ukázalo, že rekonstrukci a dostavbu lze provést po etapách tak, aby pro FÚP nebylo nutné využít jiný objekt FN. Celkové náklady na rekonstrukci a dostavbu budou 290 mil. Kč včetně cca 32,2 mil. Kč na přístrojovou techniku. Zahájení stavby předpokládáme v březnu 2010, dokončení v 1. polovině roku 2012. Pokud se nepodaří získat na tuto stavbu další dotaci, bude FN muset v letech 2011–12 uhradit cca 80 mil. Kč, tedy rozdíl mezi náklady a výší dotace.

Je trochu paradoxní, že v době, kdy se zhoršuje hospodářská situace a její dopady začíná stále intenzivněji pociťovat i naše nemocnice, v oblasti investic prožíváme historicky největší rozvoj. Je však třeba rozlišovat oblast provozních prostředků, které jsou vynakládány na mzdy, nákup léků, zdravotnického a nezdravotnického materiálu, energií, prostě všeho, co nemocnice potřebuje pro svůj každodenní provoz. Tady bylo nutné připravit soubor úsporných opatření, která alespoň v příštím roce zajistí vyrovnané hospodaření. Jiné je to s investičními prostředky. Díky dobrému hospodaření a příznivým vnějším podmínkám mohla v minulých letech nemocnice z vlastního fondu reprodukce investovat více, než kolik činil roční přírůstek fondu. V dalších letech bude nemocnice z vlastních zdrojů investovat jen tolik, kolik do fondu reprodukce získá z odpisů, tj. cca 200 mil. Kč/rok. Podstatná část investic bude i nadále hrazena z IOP EU (v příštím roce na zvyšování kvality a zlepšení řízení, prevence nozokomiálních nákaz, zlepšení přístrojového vybavení rehabilitace a zejména kardiocentra). V přípravě je IOP na zlepšení přístrojového vybavení neurologie. Z vlastních zdrojů půjdou investice i nadále jen do vynucených staveb. Jedinou větší akcí, kterou zahájíme v příštím roce, bude, kromě FÚP+ÚSL, nové pracoviště vazografie, které bude vybudováno v 1. NP Bedrnova pavilonu.

I když jsme v předchozím odstavci oddělili provozní a investiční prostředky a deklarovali je jako vcelku nezávislé, nesmíme pominout dopady, jaké mají investice do provozních nákladů. Nechme stranou okolnost, že každá nová stavba zvyšuje provozní náklady nemocnice, neboť její energetická náročnost a celkové provozní náklady jsou zpravidla podstatně vyšší. To je nutná daň za jistě žádoucí zvýšení komfortu pro pacienty i pro personál nemocnice. Trochu jiná je situa-

ce u přístrojové techniky. Především, již v příštím roce nám enormně stoupnou náklady na údržbu, neboť dobíhají záruční lhůty řady nákladných přístrojů. Tato situace se zopakuje u přístrojů nakupovaných v poslední době. Čelit jí lze jedině tak, že kliničtí pracovníci budou pečlivě zvažovat nutný rozsah přístrojového vybavení svých pracovišť a budou se energicky zbavovat přístrojů, které jsou morálně a zejména technicky zastaralé. To je jediná cesta, jak náklady na provoz přístrojů udržet v ekonomicky přijatelných mezích.

Za spolupráci na tomto příspěvku děkuji ing. F. Novákovi, ing. R. Sýkorovi a Bc. V. Vašátkové.

RNDr. Josef Židů, CSc.
provozně technický náměstek ředitele FN HK

Hospodářská krize a naše nemocnice

Dotknou se neradostné projevy hospodářské krize také Fakultní nemocnice Hradec Králové? Až do poloviny letošního roku všechna čísla a výsledky svědčily o tom, že se nám známé a nepříjemné krizové dopady z nějakých důvodů vyhýbají. Tento dojem byl u většiny lidí zvyšován nebývalým rozsahem investiční výstavby a zvyšováním počtu zaměstnanců. Vrcholem této doby hojnosti pak byly platové úpravy v 1. pololetí letošního roku, zejména k 1. červenci tohoto roku. Jak je to možné? Denně se na nás valí zprávy o poklesu HDP, propouštění, růstu nezaměstnanosti a FN HK přitom prožívá období největšího rozkvětu? Ano, je to možné a naopak velmi logické. Všechno má svůj čas, také projevy hospodářské krize ve zdravotnictví. Jsme prostě v pořadí!

Rozhodující pro hospodaření naší nemocnice jsou zdroje financí, tedy především úhrady za poskytnutou zdravotní péči. Již koncem 1. pololetí tohoto roku poklesl výběr pojistného na hranici sta procent a projevoval tendenci k dalšímu poklesu. Vyšší počty nezaměstnaných, omezování týdenní pracovní doby velkých podniků, snižování produkce, to jsou faktory stojící za nižší tvorbou zdrojů pro zdravotní pojišťovny. Jejich rezervy byly v této době velmi vysoké, ale jejich čerpání již převýšilo jejich tvorbu. S obavami jsem sledoval jak se snižují prognózy meziročního růstu úhrad pro příští rok. Tento trend byl potvrzen čísly z pojistných plánů zdravotních pojišťoven na rok 2010. V současné době se pohybují kolem 100 %, s možností dalšího poklesu. Pro naši nemocnici je výše úhrad klíčovým vstupem do ekonomiky. Vždyť 1 % plateb od všech zdravotních pojišťoven představuje asi 39 mil. Kč a současná úroveň tempa rozvoje – růstu mezd, zvyšování počtu zaměstnanců, vybavování nemocnice neinvestičním majetkem – vyžaduje růst o 7 %!

Aby situace nebyla příliš jednoduchá, vstoupily do hry i mimořádné nákladové zátěže: platové úpravy prováděné v průběhu roku 2009 se svou částí přenáší do nákladů příštího roku; vládní nařízení o úsporách se dotkne i naší nemocnice zvýšením DPH a likvidací úlev na sociálním pojištění. Celkem tyto dopady do nákladů budou vyšší než 180 miliónů Kč.

Vpád těchto krizových efektů do hospodaření Fakultní nemocnice Hradec Králové se uskuteční zcela náhle, v jediném okamžiku – lednové úhrady zdravotní péče nebudou vyšší než v prosinci 2009. Druhým velkým paradoxem je kontrast s trvajícím dostatkem investičních prostředků. Jejich velkou část totiž tvoří dotační zdroje a jejich čerpání je zcela oddělené od provozního hospodaření. Vlastní prostředky pro investiční výstavbu v příštím roce však citelně oslabí.

Jaké je tedy řešení velkého výpadku zdrojů pro příští rok? Ukazuje se, že maximalizace výkonnosti a tím částečné vykrytí propadu v nárůstu úhrad má omezené možnosti vzhledem ke kombinovanému systému úhrad. Zbývá tedy pouze minimalizace nákladů. Vedení nemocnice připravilo úsporný program na rok 2010, kde největší položkou je nulový růst průměrných mezd, úspora materiálových nákladů a také nákladů na léky a SZM. Rovněž stav pracovníků nemůže dále růst a je proto nutno dosáhnout jejich snížení proti prosinci 2009 alespoň o 30. V případě poklesu úhrad výrazněji pod 100 % loňské skutečnosti se pak jeví jako jedině možný další zdroj úspor stav pracovníků a výše mezd.

Po projednání s odborovými organizace se vedení FN rozhodlo do úsporného programu vstoupit ve dvou krocích, podle rozsahu poklesu úhrad: dodatkem ke kolektivní smlouvě k 1. lednu 2010 variantou nulového růstu mezd i úhrad; tato opatření pak budou potvrzena nebo upřesněna v jednání o řádné Kolektivní smlouvě k 1. dubnu 2010.

Zdá se, že zaměstnanci tento plán chápou. Bylo by iluzí si myslet, že můžeme být ostrovem v celosvětové krizi a že se dopady na ekonomiku naší nemocnici vyhnou.

Úsporný rok 2010 se stane svým způsobem zkouškou našich nástrojů řízení a také vzájemných vztahů v nepříznivých podmínkách.

Ing. Rudolf Horák
ekonomický náměstek ředitele FN HK

JMENOVÁNÍ NOVÝCH PROFESORŮ

Doc. MUDr. Alexander Ferko, CSc. (Chirurgická klinika)
profesorem pro obor Chirurgie

Doc. MUDr. Milan Holeček, DrSc. (Ústav fyziologie)
profesorem pro obor Lékařská fyziologie

Doc. MUDr. Naďa Jirásková, Ph.D. (Oční klinika)
profesorkou pro obor Oční lékařství

Pplk. doc. MUDr. Roman Chlíbek, Ph.D. – nový děkan Fakulty vojenského zdravotnictví UO

Roman Chlíbek se narodil 22. března 1965 v Hradci Králové. V roce 1989 ukončil studia na VLA JEP a LF UK v Hradci Králové v oboru všeobecné lékařství. Po dobu 4 let pracoval jako náčelník zdravotnické služby na Posádkové ošetřovně ve Staré Boleslavi. Během všeobecné lékařské praxe a vedení ošetřovny se začal odborně profilovat v oboru preventivní medicíny, epidemiologie a vakcinologie. V letech 1996 a 1997 absolvoval studium preventivního lékařství a zdravotnického managementu na Královské lékařské koleji v Londýně a na Univerzitě Utrecht v Holandsku. Postupně složil atestaci ze všeobecného lékařství a atestaci z hygieny a epidemiologie. V roce 2000 úspěšně obhájil disertační práci v oboru epidemiologie a získal titul Ph.D. V roce 2006 byl habilitován v oboru hygiena, preventivní lékařství a epidemiologie. V akademickém prostředí postupně prošel pozicí odborného asistenta, vedoucího skupiny, předsedy akademického senátu a proděkana pro vnější vztahy a rozvoj. Dne 15. října 2009 byl rektorem Univerzity obrany jmenován děkanem Fakulty vojenského zdravotnictví UO na čtyřleté funkční období.

Je autorem řady publikací o očkování, infekční epidemiologii a preventivní medicíně v tuzemských i zahraničních časopisech, včetně publikace v ceněném časopise Lancet a publikací ve Vaccine. Je členem několika odborných společností tuzemských i zahraničních a členem zahraničních poradních sborů. Byl a je hlavním zkoušejícím v řadě mezinárodních klinických studií očkovacích látek. Účastnil se dvou zahraničních vojenských misí jako voják z povolání (v Albánii a Turecku), nyní je v hodnosti podplukovníka.

Od roku 1995 byl ve své vědecké práci zaměřen na hodnocení a testování dezinfekčních látek, jejich účinnosti v laboratorních i terénních podmínkách a zavádění nových hygienických přípravků do praxe AČR. Od roku 2001 se jeho práce rozšířila o sledování účinnosti a možností dekontaminace po použití vysoce nebezpečných biologických agens a izolaci a transport vysoce infekčních pacientů v případech bioterorismu nebo biologické války.

Zároveň se od roku 1995 začal profilovat v oboru vakcinologie. Je autorem a spoluautorem řady zejména zahraničních grantů a klinických studií týkajících se klinického hodnocení očkovacích látek proti řadě infekčních chorob.

Je řešitelem nebo spoluřešitelem celkem 40 grantů, výzkumných záměrů či klinických studií a 18 expertizních úkolů. V roce 2005 byl jedním ze zakladatelů nové odborné společnosti – České vakcinologické společnosti ČLS JEP, kde byl v roce 2006 zvolen členem předsednictva výboru (vědecký sekretář). Během svého profesního vojenského života získal řadu resortních ocenění (Medaile AČR III., II., I. stupně, NATO Medal for Service with NATO on Operations in Relation to Kosovo, Medaile za službu v mírové operaci na Balkáně a Medaile MO ČR za službu v zahraničí.

Prof. MUDr. Josef Fusek, DrSc.

Nový vedoucí pracovník

MUDr. Pavel Šponer, Ph.D., přednosta Ortopedické kliniky

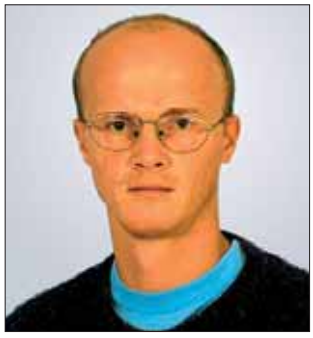

Dr. Šponer nám o sobě řekl: Narodil jsem se v r. 1969 v Jaroměři, jsem ženatý a mám 2 syny.

Po maturitě na Gymnáziu V. Lindy v Jaroměři jsem v letech 1987 až 1993 studoval na Lékařské fakultě v Hradci Králové. Od 4. ročníku studií jsem pracoval jako pomocná vědecká síla na ortopedické klinice. Zde jsem se mimo jiné účastnil experimentální práce ve vivárium pod vedením doc. Urbana, s kterým jsme preklinicky testovali syntetické sklokeramické materiály. Ihned po promoci jsem nastoupil na ortopedickou kliniku a pracuji zde doposud. V roce 1996 jsem složil atestaci z ortopedie 1. stupně a v roce 2004 atestaci z ortopedie 2. stupně. Disertační práci zaměřenou na problematiku klinického užití syntetických sklokeramických materiálů pro léčení kostních defektů jsem obhájil v roce 2005.

Od roku 1997 jsem se věnoval výuce studentů lékařské fakulty. Od roku 1999 jsem byl vedoucím lékařem dětského oddělení ortopedické kliniky. V roce 2008 jsem byl zvolen členem European Pediatric Orthopaedic Society (EPOS). Absolvoval jsem několik studijních pobytů v Evropě.

Mým prvořadým cílem na klinice je další rozvoj ortopedie v celé své šíři s využitím potenciálu, který se nabízí ve spolupráci pracovišť fakultní nemocnice a lékařské fakulty.

Blahopřejeme!

NOVÍ STUDENTI LÉKAŘSKÉ FAKULTY

Dne 10. října proběhla v Kongresovém centru Aldis imatrikulace nových studentů Lékařské fakulty v Hradci Králové, tj. jejich slavnostní přijetí do svazku Univerzity Karlovy.

Imatrikulační slib do rukou děkana fakulty prof. Vladimíra Paličky složilo celkem 362 studentů prvních ročníků bakalářského, magisterského a doktorského studia.

V bakalářských programech je to 57 studentů oborů Ošetřovatelství – Všeobecná sestra a Fyzioterapie (rehabilitace). Největší počet studentů zahajuje lékařské studium, celkem 259, z nich 198 Všeobecné lékařství a 61 Zubní lékařství. Mezi nimi je i 70 zahraničních studentů, jejichž výuka probíhá v angličtině. Nejvyšší formu vzdělávání – doktorské (vědecké) studium zahájilo 46 studentů.

Imatrikulace se zúčastnili významní hosté, např. prorektor Univerzity Karlovy v Praze prof. Mojmír Horyna, rektor Univerzity Hradec Králové doc. Josef Hynek a primátor města Hradce Králové Ing. Otakar Divíšek.

V akademickém roce 2009–2010 studuje na lékařské fakultě celkem 1 823 studentů. I. Š.

Vojtěch Grossmann

(2. 2. 1922 – 17. 10. 2004)

jeden z tvůrců královéhradecké farmakologie

J. KVĚTINA

Při příležitosti pátého výročí skonu prof. MUDr. Vojtěcha Grossmanna mě napadlo pokusit se zarámovat curriculum jeho osobnosti do reminiscence určité etapy královéhradecké farmakologie. Při této širší rekapitulaci Grossmannova života-běhu se samovolně podbízejí dvě obecnější historizující skutečnosti. Tou prvou je sama

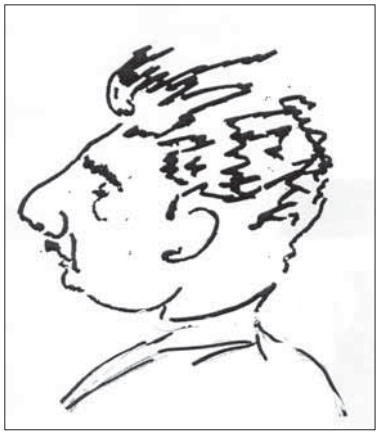

1952
autor prof. Jiří Vaněček

1987
autor Josef Luňáček, Grossmannův učitel kreslení na gymnáziu

2000
v den odchodu do důchodu

podstata jeho osobních osudů, která jakoby byla typickým obrázkem životních peripetií té vědecké generace, ke které patřil a která působila v naší středoevropské kotlině v druhé polovině minulého století. Konkrétně těch z té generace, kteří se díky době, ve které se narodili, museli postupně prokličkovávat řadou různě žitelných celospolečenských metamorfóz, a přesto zůstali svému domovu věrni. Vojtěch Grossmann se narodil v rodině venkovského kantora ve Vlčkovicích na moravsko-slezsko-polském pomezí, kde prožil pár šťastných let první republiky. Na své kůži pocítil německý zábor pohraničí a nacistické uzavření českých vysokých škol a později po válce – to už v Praze a ve východních Čechách – pak dopady plejády celospolečenských zvratů. Ta druhá historizující platnost vyplývá ze skutečnosti, že je jedním z reprezentantů té naší tuzemské farmakologické periody, která mezi padesátými a sedmdesátými léty minulého století proslula na mezinárodní úrovni jako „československá farmakologická škola“. Její kolébkou byl poválečný farmakologický kolektiv v pražském Purkyňově ústavu. Z líhně těchto laboratoří vyšly prakticky všechny vůdčí osobnosti našich poválečných farmakologických pracovišť. U zrodu byla dnes mezinárodně uznávaná farmakologická legenda prof. Helena Rašková (*1913) a její vrstevník prof. Zdeněk Votava (1914–1990). Mezi vrcholy pyramidy jejich bezprostředních spolupracovníků a následovníků je ve farmakologických análech citována kromě Grossmanna zhruba desítka dalších individualit. Nejedna nich byla v některé z farmakologických oblastí autoritou „sui generis“, u Grossmanna však šlo o téměř příslovečnou mnohotématičnost. Snad to byla jeho válečná chemická erudice, když v době neexistence českých vysokých škol absolvoval po gymnaziální maturitě chemickou průmyslovku a následně byl chemikem ve farmaceutické továrně, a pak během studia medicíny jeho demonstrátorské působení na pražské fyziologii u profesora Viléma Laufbergera, což ho opakovaně svádělo pronikat z farmakologie do řady hraničních oborů – do biochemie, radiobiologie, toxikologie či matematického modelování. V pražském farmakologickém ústavu na přelomu 40. a 50. let se snažil řešit vztahy mezi některými enzymovými systémy a xenobiotiky. Tehdy to byla ojedinělá metodologie, dnes je z toho samostatná vědní subdisciplína, směrovaná na zákonitosti v biotransformačních přeměnách léčiv.

Na královéhradeckou farmakologii se dostal koncem roku 1951. Před ním byl tvůrcem prvého z hradeckých farmakologických ústavů, tj. ústavu vzniklého v roce 1946 v rámci lékařské fakulty (který byl odrazovým můstkem pro další pozdější farmakologické instituce jednak v rámci farmaceutické fakulty a jednak Ústavu experimentální biofarmacie) prof. Zdeněk Köcher, žák pražského meziválečného profesora Kamila Josefa Lhotáka (pro zajímavost: jeho potomkem byl akademický malíř Kamil Lhoták). K násilnému ukončení Köcherovy hradecké éry došlo při převzetí fakulty Vojenskou lékařskou akademií v roce 1950, pro kterou byl v rámci jejích „kádrových“ kritérií nepřijatelný. Útočiště nalezl ve farmakologickém ústavu plzeňské lékařské fakulty, kterému šéfoval až

do své smrti v roce 1966. Hradecká farmakologie jako institut tak zanikla. Prostory okupovala katedra vojenské hygieny, přednášek se ujala docentka (výše zmíněná pozdější profesorka) H. Rašková, která jednou týdně dojížděla z Prahy. Praktická cvičení se smrskla na instruktáže jak psát recepty magistraliter připravovaných léků, tj. v té době většinového typu lékového předpisu. Toto „mezivládí“ skončilo, když byl na základě „čepičkovských“ paragrafů nalit do hodnosti štábního kapitána další pražský farmakolog (rovněž výše zmíněný) dr. Z. Votava. Jemu se po necelém roce podařilo z armády vycouvat, s podmínkou, že bude získán vhodný náhradník. A tak byl získán další asistent z pražské lékařské fakulty dr. Grossmann. Do vínku dostal kromě majorských epolet dva asistenty – vojenské lékaře MUDr. Františka Hradila, který sice jako student fiškusoval u brněnského farmakologa profesora Jiřího Štefla, k modernějším farmakologickým metodologiím se tam však moc nedostal, a MUDr. Milana Dostála, který měl za sebou nejednoduchou životní anamnézu během války, co do vědy byl však – jak sám přiznával – „tabula rasa“ (v roce 1958, když byla obnovena hradecká lékařská fakulta a oddělila se z ní vojenská část, přešel na katedru vojenské radiobiologie, kterou později po řadu let vedl). V takto poskládaném kolektivu měl tedy farmakologickou erudici jen čerstvý šéf – Vojta Grossmann. Jeho prvním počinem bylo vybojování několika desítek čtverečních metrů v přízemí teoretických ústavů (šlo o bývalé předválečné vojenské naturální byty), které se podařilo – díky jeho rasanci – během dvou tří měsíců zadaptovat na improvizované laboratoře (jako dokument o míře těchto improvizací a pro pobavení: jediná digestoř byla na chodbě a když nám v ní stereotypně vybuchovala organická rozpouštědla, přišli jsme na to, že „odtahový komín“ končí ve zdi). Základním přístrojovým parkem byly zbytky z poválečných dodávek americké pomoci UNRRA, které pro fakultu vydobyl v době civilní éry její první představitel profesor fyziologie František Smetánka. Pro výuku sloužily cyklostylované přednášky pražského profesora Bohuslava Poláka, mezi mediky tradované jako neoblíbený „telefonní“ seznam nepříliš systémově poskládaných léčiv a jejich terapeutické preskripce. O něco později, okolo roku 1955 (to už jsem v Grossmannově kolektivu fungoval jako civilní asistent) jsme spolu vyšťárali v jednom pražském antikvariátu německou předválečnou učebnici farmakologie profesora Emila Starkensteina, významného meziválečného farmakologa z německé části pražské univerzity, která respektovala „fyziologickou systematiku“, deklarovanou pro farmakologii Purkyněm již o sto let před tím. Její principy jsme zaktualizovali a texty postupně kapitolu po kapitole rozmnožovali. Další Grossmannovo úsilí se vrhlo na vytvoření – byť primitivního – vivaria s vlastním chovem malých laboratorních zvířat. To jednak pro zavedení skutečných praktických cvičení tak, aby si posluchač mohl na zvířecích modelech „ohmatat“ mechanizmy jednotlivých farmakodynamických skupin a jednak jako nezbytná podmínka pro farmakologické experimentální zkoumání. V této badatelské etapě (publikace v rozmezí 1955–1970) šlo především o studie interakcí léčiv s organizmem zasaženým radiačním zářením. Znalosti o nemoci z ozáření byly v té době (necelých deset let od prvních klinických zkušeností z Hirošimy a Nagasaki) na úrovni pouhých popisů postiradiačních symptomů, šlo tedy o zcela průkopnický výzkumný záměr. Svou přesvědčivostí dokázal Grossmann na tuto výzkumnou myšlenku nabalit několik dalších fakultních pracovišť (od biologie a biochemie přes fyziologii a patofyziologii až po „Jurkovičovu“ internu). Prof. Zenon Bacq, někdejší vůdčí osobnost evropské radiobiologie, označil tuto etapu hradeckých výzkumů jako základ pro pozdější samostatný podobor radio-farmakologii. Díky Grossmannově nepřeberné nápaditosti fakulta tyla nejen z této výzkumné invence ale i z jeho neúnavné organizátorské iniciativy; dodnes například prosperuje jím zřízená radioizotopová laboratoř v areálu teoretických ústavů a ve své době i na dobré úrovni koncipovaný celofakultní chov laboratorních zvířat.

V roce 1969 se mu podařil jednoroční stipendijní pobyt ve výzkumném ústavu v italské Pise, kde se pokoušel vést ruku chemickým syntetikům, s cílem vytvářet nová léková individua. Jedním z úspěšných příkladů byly originální struktury s možnou antiflogistickou účinností, vyšlé z derivace proglandinů (nedávno před tím objevených anglickým farmakologem J. R. Vanem). Návrat do Československa byl pro další profesionální osudy profesora Grossmanna přelomovým. Z královéhradecké lékařské fakulty byl pro své postoje z období „pražského jara“ vyloučen. Útočištěm se mu staly laboratoře pražského Ústavu experimentální medicíny Československé akademie věd, které byly detašovány v Olešnici v Orlických horách. Později, po založení královéhradeckého akademického Ústavu experimentální biofarmacie v roce 1985, se mi podařilo tyto laboratoře převést (a s nimi i prof. Grossmanna) do tohoto nově se tvořícího vědeckého kolektivu. V rámci výzkumných koncepcí se zde postupně dostával například k tvorbě a k experimentálnímu ověřování nových radiodiagnostik, k pokusům o ovlivnění některých příznaků otrav (např. mykotoxinové hepatopatie, cyklosporinové nefrotoxicity), k průzkumům „scavengerujících“ působků a k upřesňování biomatematického modelování ve famakokinetice.

Potud výňatky z dokumentované faktologie. To, co se nedá vyčíst ani z nadpisů publikací ani z jejich obsahu jsou osobní jedinečnosti. Byl to Grossmannův optimistický elán, kterým dokázal nakazit řadu svých farmakologických elévů, rozesetých od Hradce až po slovenské Košice. Byla to jeho vrozená nezlomná víra v sebe sama, jeho zarputilost pro věc a jeho bouřlivá pracovitost, které přispěly k tomu, že dokázal tolik objevného a že mohl vydržet nejednu strast, kterou mu osud nastražil, když byl například ve svých 32 letech upoután po mnoho měsíců na lůžko a málokdo věřil v jeho uzdravení, anebo když v sedmdesátých letech musel opustit katedru, kterou od píky vybudoval a skončil ve výzkumném exilu v horách, s úkolem vybudovat – opět od píky – akademickou laboratoř. Pro většinu českých a slovenských farmakologů byl prof. Grossmann pojmem jak pro svou nápaditost,

tak pro svůj osobitý projev a i jako protagonista široce invenčních diskuzí na kdejakém farmakologickém a i nefarmakologickém vědeckém fóru.

Přestože Grossmannova dvacetiletá etapa na hradecké lékařské fakultě skončila již před čtyřiceti léty, jsou jeho pracovní návyky a systém na katedře cítit dodnes, a to díky jeho žákům prof. Jiřině Martínkové a prof. Vladimíru Geršlovi, kteří převzali katedrální kormidlo po něm.

Svou osobní subjektivitu jsem se snažil v popisné stati potlačit, v závěru se jí neubráním:

Po více než padesát let jsem byl profesoru Grossmannovi nablízku, nejprve jsem mu asistoval, později jsme se k sobě vrátili jako tandem v několika výzkumných týmech. Mám tak dodnes před očima naše společné bilancování, když se ve svých sedmdesáti osmi letech v roce 2000 rozhodl svou aktivitu v našem experimentálně biofarmaceutickém kolektivu ukončit. Nebyla to pouhá slova, když jsme se vzájemně přiznávali ke štěstí, že to, co jsme dělat chtěli (experimentální vědu) a pro co jsme se cítili být zrozeni, jsme dělat mohli, ať už podmínky byly hostinné či méně hostinné, a ke štěstí, že jsme okolo sebe měli sem tam pár těch, kteří nám fandili a kterým jsme mohli věřit.

(Prof. RNDr. Dr.h.c. Jaroslav Květina, DrSc.; v letech 1955–1969 učitel katedry farmakologie LF UK HK; v roce 1969 stál u zrodu Farmaceutické fakulty UK v HK a 1969–1990 byl jejím děkanem; 1985–2007 ředitel Ústavu experimentální biofarmacie ČSAV v HK; v současné době vědecký pracovník Ústavu a externí profesor Veterinární a farmaceutické fakulty v Brně; 1981: člen korespondent ČSAV, 1988: akademik ČSAV)

K pìtaosmdesátinám PhMr. Milana Dvoøáèka

Nadešel čas vzpomenout na významné životní jubileum dlouholetého pracovníka naší Fakultní nemocnice pana PhMr. Milana Dvořáčka.

Protože náš jubilant je již 23 let v důchodu, uvádím významná data z jeho života zejména pro ty čtenáře, kteří ho již znají jen ze vzpomínek starších, nebo neznají ani tak.

Milan Dvořáček se narodil 4. prosince 1924 v Hodoníně. V r. 1930 se rodina přestěhovala do Hradce Králové, kde jeho otec po svém strýci převzal lékárnu. Od té doby náš jubilant zůstal již věren Hradci Králové. Zde absolvoval mimo základní školu Rašínovo státní klasické gymnasium (nynější Tylovo gymnázium) a jakmile byly obnoveny vysoké školy, za Protektorátu zavřené, začal studovat od r. 1945 na Karlově univerzitě v Praze farmacii, kterou ukončil v r. 1948 promocí.

Od ledna 1952 do konce roku 1986, plných 35 let, pracoval v naší Fakultní nemocnici v Krajské transfuzní stanici (KTS) později transformované na tranzfusní oddělení nemocnice. Léta plodné práce ve funkci vedoucího bakteriologické a virologické kontroly nebyla vždy idylická, ba naopak. Pracovní napětí, zejména při jubilantově obdivuhodné přesnosti v práci i mimo ni, bylo mnohdy vyčerpávající, zejména po zavedení hemodialýz v nefrologii prof. Josefem Erbenem. To navíc vyžadovalo vyšetřování HBsAg, které později bylo zavedeno i pro jiné výkony v celé nemocnici. Do důchodu náš jubilant odcházel „se štítem“ a všichni spolupracovníci, kteří ho znali, na něho s úctou vzpomínali, včetně bývalého přednosty KTS MUDr. Karla Hejny.

Oněch celých 35 let pracovních i 25 let důchodu zůstal Milan Dvořáček věren svým třem velkým láskám – rodině, hudbě a přírodě. Radost z dvou synů a jejich rodin s vnoučaty a i třemi pravnoučaty je pro něho velkou posilou. Však posledních 21 měsíců žije převážně ve Smiřicích, v bezprostřední blízkosti jednoho ze synů, rovněž lékárníka. Jen občas se vrací do svého domova v Hradci Králové.

Hudba našeho oslavence provázela od školních let do současné doby. Hudbu nejen vždy citlivě vnímal, ale především ji aktivně provozoval. Jeho violoncello ho dosud láká občas si na ně ještě zahrát. Je také posledním dosud žijícím přímým hrajícím účastníkem (ve svých 20 letech) v Sokolské filharmonii, hrající při oslavách otevření tehdejší královéhradecké pobočky Lékařské fakulty University Karlovy v Praze dne 25. listopadu 1945. Po létech muzicírování převážně pro potěchu svou a svých blízkých se stal v r. 1987 spoluzakladatelem smyčcového kvarteta (někdy i kvinteta). Sdružení provozovalo hudbu od klasicistní po romantickou.

Láska k přírodě a k přírodnímu životu, jak ve srubové chatě v lese na strmém břehu řeky Orlice, tak i v okolí Slatiňan, byla onou třetí složkou obohacující jeho duchovní život. Ve srubové chatě, kde pouze bateriové radio a snad i mobilní telefon připomínají 21. století, trávil celé léto ještě v minulém roce.

Našemu milému jubilantovi a příteli přeji k jeho pětaosmdesátinám nadále obdivuhodnou duševní svěžest, aby své duchovní bohatství mohl ještě dlouho užívat a rozdávat svým blízkým a přátelům. A také, aby mu sloužila jeho tělesná schránka alespoň tak jako dosud. Tak tedy, milý Milane, SALVE AMICE, AD MULTOS ANNOS!

Ivan Drašner

Úspìšné oddìlení „siamských“ dvojèat

O. PROCHÁZKOVÁ

Srostlá dvojčata se podle statistických údajů objevují přibližně v jednom z 50 000 porodů. Nejvíce z nich je spojeno v oblasti hrudníku a břicha. Poprvé na světě byla „siamská“ dvojčata úspěšně oddělena v roce 1952 v nemocnici v Clevelandu v USA.

Obr. 1. „Siamská“ dvojčata před rozdělením

První úspěšné oddělení „siamských“ dvojčat v Československu bylo provedeno na oddělení dětské chirurgie Fakultní nemocnice v Hradci Králové týmem lékařů pod vedením tehdy doc. Hvězdoslava Stefana (nar. 14. 3. 1920). Jednalo se o případ, který spádově patřil do naší nemocnice. Těhotná mladá žena (21 let) zde byla 20. listopadu 1980 vyšetřena na gynekologicko-porodnické klinice, kde jí provedl dr. Jiří Jirouš též vyšetření ultrazvukem a vyslovil jako první podezření na „siamská“ dvojčata (údajně světová priorita). Pacientka byla hned druhý den hospitalizována a pravidelně vyšetřována i ultrazvukem. Lékaři si byli s diagnózou jisti, na ultrazvuku bylo vidět asi 6 cm dlouhé spojení obou plodů. Ke spontánnímu porodu došlo 19. prosince kolem 14. hodiny. Byl indikován císařský řez, který provedl dr. Karel Radocha. O pět týdnů dříve se tak narodili chlapci Michal a Tomáš o společné váze 4 450 gramů, otočení k sobě polohou 69 a srostlí hrudníkem a břichem (obr. 1). Jejich životy byly ohroženy pro nezralost i zdravotní stav. Okamžitá operace byla nezbytná. Operaci předcházelo ještě angiografické vyšetření, které provedl dr. Adolf Kopecký. Za dvě hodiny po narození jsou dvojčata přeložena na chirurgické oddělení dětské kliniky, kde se dostávají do péče doc. Stefana, který zjišťuje, že děti mají spojená játra a některé cévy, jejichž oddělení bylo nejzávažnější částí operace. Ta začala ve 21.30 hod. a trvala kolem dvou hodin. V lékařském týmu vedeném doc. Stefanem byl porodník dr. Radocha, dr. Pokorná, dr. Koudelka a další. Operace musela proběhnout rychle, protože nedonošené děti byly ohroženy srdečním selháním a dalšími komplikacemi. Pooperační péče proběhla přes počáteční problémy s dýcháním úspěšně a obě děti se během několika týdnů zotavily (obr. 2).

Před dvěma roky (2007), kdy proběhla hodně medializovaná operace „siamských“ dvojčat Marka a Michala na Slovensku, byla úspěšná operace v Hradci Králové v roce 1980 znovu připomínána. Česká televize natočila s profesorem Stefanem rozhovor a požádala jej též o kontakt na dvojčata, kterým bylo již 27 let. Doprovázela jsem pana profesora na návštěvě rodiny oddělených dvojčat. Oba chlapci jsou zdraví a bez potíží. Jeden z nich vystudoval vysokou školu, druhý střední. V žádném případě však nechtějí vystoupit z anonymity, svoje soukromí si úzkostlivě chrání.

Profesor Stefan vzpomínal, že to nebyla jeho první operace toho druhu, že se již před dvaceti lety pokusil rozdělit „siamská“ dvojčata, ale neúspěšně. Jednalo se tehdy o závažný případ, kdy dvojčata měla jen jedno srdce. Jedna z holčiček přežila, ale pouze 14 dní.

Hradecká priorita úspěšného oddělení „siamských“ dvojčat se dostala i do zahraničních zpráv v jiných kontinentech. V pozůstalosti profesora Stefana je dopis od profesora Charváta, hradeckého histologa, který tehdy působil na univerzitě v Nigerii a který zachytil v tamním tisku zprávu o tomto významném chirurgickém zákroku a svému kolegovi upřímně blahopřál. Podle mezinárodních sestav úspěš-

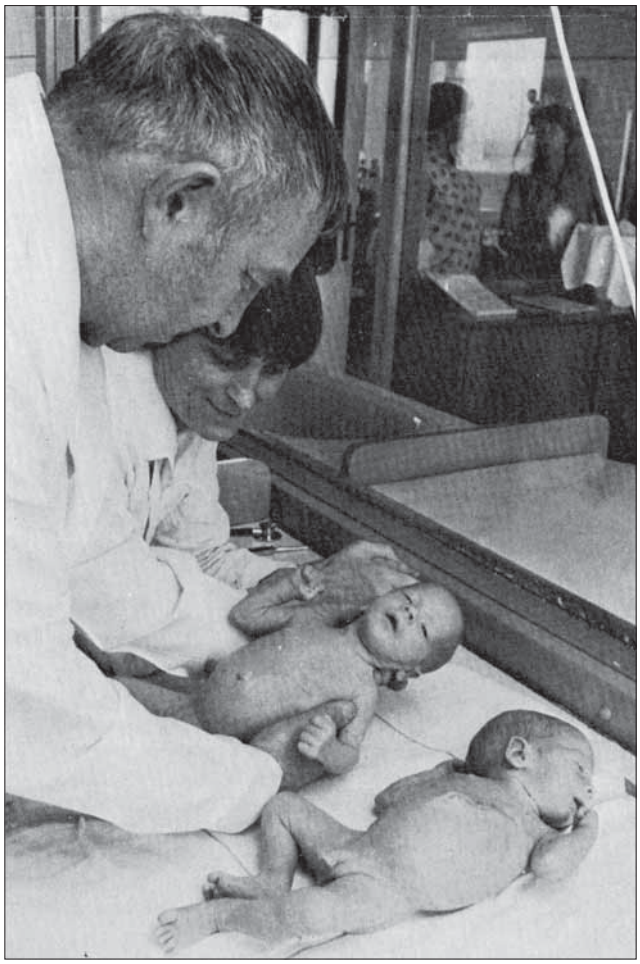

Obr. 2. Prof. Stefan s dvojčaty po úspěšném oddělení

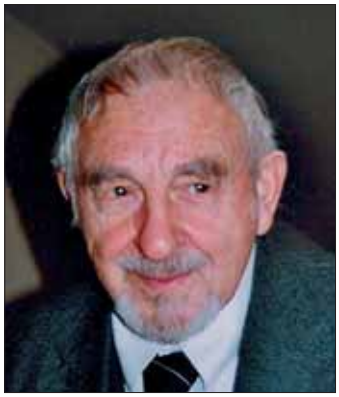

Prof. Hvězdoslav Stefan

ně provedených oddělení se tato operace řadila do první dvacítky.

Hradecká nemocnice byla v době operace velmi dobře vybavena a hlavně měla již řadu skvělých odborníků, kteří se podíleli na diagnostice, operaci i další léčbě obou malých pacientů. Hradecké pracoviště dětské chirurgie při dětské klinice bylo vybudováno profesorem Stefanem, spoluzakladatelem československé dětské chirurgie v 60. letech minulého století a byla na něm provedena řada dalších československých priorit. Prof. Stefan provedl unikátní pozorování dysgeneze gonád u nás, která byla teprve později v cizině pojmenována „smíšená dysgeneze gonád", jako nová nosologická jednotka a současně uveřejnil postup chirurgického léčení těchto jedinců. K jiné prioritě patřila v našem státě prvně úspěšně provedená rekonstrukce exstrofického močového měchýře a epispadie s úplnou kontinencí moče (1963). Ve stejném roce uveřejnil se spoluautory (Dvořák, Herout) u nás neznámou problematiku rakoviny štítné žlázy u dětí. Dále vypracoval endoskopickou metodu pro diagnostiku vrozených intersexuálních stavů a metodu rekonstrukční genitoplastiky. U ženských pseudohermafroditů, u nichž se v cizině i u nás v té době prováděly léčebně mutilační operace, zavedl záchovnou rekonstrukční plastiku. Tento výkon je pokládán v léčbě těchto pacientů za historický mezník. V sedmdesátých letech ve spolupráci s profesorem Hyniem uskutečnili první sérii rekonstrukčních operací transsexuálních pacientů v dospělém věku u nás. Extrapleurální přístup při operaci vrozené atrezie jícnu a úspěšné náhrady dlouhého defektu jícnu tlustým střevem patří též mezi první u nás. Začátkem šedesátých let zavedl a modifikoval Duhamelovu operaci pro vrozené aganglionární megacolon u dětí, jako u nás novou a standardní léčebnou metodu. Zároveň postupně vypracoval zjednodušený způsob diagnostiky tohoto onemocnění z rektální biopsie (1962, 1965).

Letos 7. února profesor Stefan ve věku nedožitých 89 let zemřel. Vojenského státního pohřbu se vedle řady oficiálních hostů z UK, lékařské fakulty a fakultní nemocnice zúčastnila řada vděčných pacientů z celé republiky. Za svoji více než padesátiletou lékařskou službu jich úspěšně operoval doslova tisíce. Profesor Stefan byl pokračovatelem slavné hradecké rodiny Stefanů, legendou české dětské chirurgie a urologie a velkým vlastencem, který žil a pracoval podle hesla svého velkého vzoru Karla Rokitanského: SVOBODA a POKROK.

Zdroje: osobní archiv profesora Stefana

(MUDr. Olga Procházková, Ústav anatomie)

CYTOKINEMATICS 2009 – úspěšná tradice trvající čtyři desetiletí

M. ČERVINKA

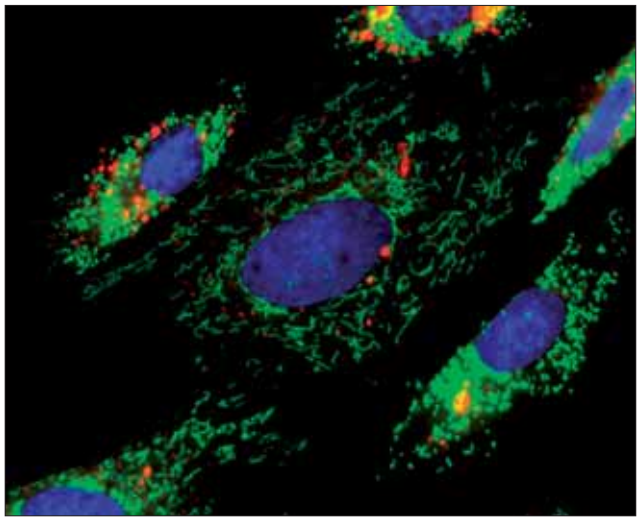

Buňky stabilizované linie lidského melanomu Bowes, fluorescenčně značený cytoskelet (filamentární aktin červeně a alfa tubulin zeleně) a jádro (modře). Zvětšení 400x. Foto E. Rudolf

V tradičním zářijovém termínu se v budově teoretických ústavů Lékařské fakulty v Hradci Králové konalo mezinárodní symposium CYTOKINEMATICS 2009 věnované problematice zobrazování živých buněk v širším kontextu biomedicínských věd. V letošním roce to bylo setkání opravdu výjimečné. Uplynulo totiž přesně 40 let od doby, kdy se v Hradci Králové uskutečnilo první setkání tohoto typu. Tenkrát v roce 1969 se symposium nazývalo „Microcinematography as a Research Method in Cytology" a hlavním organizátorem byla Katedra biologie pod vedením prof. V. Půži. Od té doby bylo organizováno již jedenáct podobných mezinárodních setkání a všechna se konala pod patronací Ústavu lékařské biologie a genetiky v Hradci Králové.

Celou 40 let trvající historii těchto vědeckých setkání shrnul ve své přednášce prof. Červinka při zahájení symposia. Při této příležitosti bylo oceněno 5 významných odborníků, kteří se zúčastnili prvního symposia v roce 1969 a byli přítomni i na tomto setkání po 40 letech. Byli to prof. V. Půža, prof. J. Bereiter-Hahn z Německa, prof. F. Bartoš, prof. R. Janisch a Dr. P. Veselý. Jako potvrzení mimořádných zásluh o rozvoj cytokinematiky byly všem předány pamětní diplomy. V následné diskusi opakovně zazněl názor, že takto dlouhou, nepřerušenou tradicí se může pochlubit jen několik málo světových symposií.

Velikostí zůstalo letošní symposium věrno své tradici menších, ale o to více pracovních setkání (počet účastníků byl 35, z toho 8 ze zahraničí). Tento fakt byl oceněn zejména začínajícími vědeckými pracovníky, kteří měli daleko větší prostor a možnost diskutovat o vědeckých problémech a navazovat kontakty. Kromě toho 17 zaměstnanců a studentů lékařské fakulty využilo možnost zúčastnit se vědeckého programu bez nutnosti uhradit konferenční poplatek.

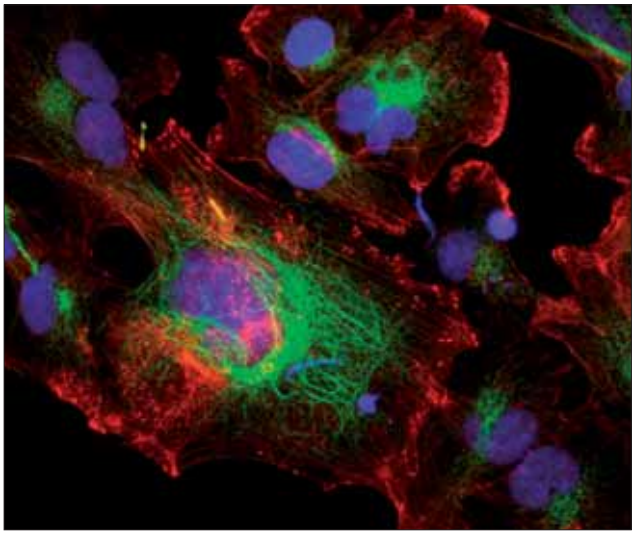

Buňky linie potkaních embryonálních kardiomyoblastů H9c2, fluorescenčně značené mitochondrie (zeleně), lyzosomy (červeně) a jádro (modře). Zvětšení 600x. Foto E. Rudolf

Vědecký program byl zahájen vyzvanou přednáškou prof. Juergena Bereiter-Hahna na téma „How can mitochondrial dynamics postpone aging?“. Byla to brilantní prezentace s vynikající dokumentací včetně unikátních video sekvencí. Prof. Bereiter-Hahn je v celé Evropě velmi uznávaná osobnost; dlouhou řadu let byl viceprezidentem jedné z největších německých univerzit, Univerzity J. W. Goetha ve Frankfurtu nad Mohanem. Následovala přednáška prof. Červinky, ve které hovořil také o dynamice mitochondrií a prezentoval řadu zajímavých videosekvencí.

V dalších sekcích zazněly přednášky věnované dynamice buněk, dynamice jednotlivých organel a interakcím molekul v živých buňkách. Velmi zajímavé byly přednášky pracovníků Ústavu Maxe-Plancka v Drážďanech o laserové nanochirurgiii (Dr. J. Peychl) a o hodnocení pohybů endosomů (Dr. M. Esner). Velmi zaujala i přednáška doc. E. Rudolfa o vlivu zinku na vnitrobuněčnou signalizaci a sdělení Dr. D. Zichy o analýze procesu metastazování. Také poslední den symposia zazněly vynikají přednášky Dr. Dikova o pohybu proteinů v mitochondriích a Dr. Ejsmonta o vizualizaci genové exprese u živých embryí Drosophil.

Z technických novinek zaujala přednáška doc. R. Chmelíka o vývoji kvantitativního fázového kontrastu v digitálním holografickém mikroskopu a na ni navazující přednáška Dr. H. Janečkové o využití této metody při studiu vlivu hladovění na nádorové buňky. Zaujala i přednáška Dr. Urbana o možnostech zvyšování kontrastu obrazu na základě výpočtu informační entropie. Velkou pozornost vyvolala přednáška Dr. Sukhorukova o využití klastrové analýzy pro hodnocení digitální obrazové informace. Mezi velmi dobře přijatá metodická sdělení patřily prezentace doc. Weydy o zobrazování živých biologických objektů pomocí Roentgenova záření a o využití super rychlé digitální kamery pro zachycení rychlých biologických dějů.

Kromě přednášek byla část jednacího času vyhrazena panelové diskusi, která se týkala budoucnosti cytokinematiky a v návaznosti na to i budoucnosti těchto vědeckých setkání. Rozvoj kvantitativních obrazových cytometrických metod je velmi dynamický a všichni účastníci se shodli na tom, že v tradici by se mělo pokračovat , přestože současné technické možnosti umožňují prezentovat výsledky studia dynamiky,

Prof. M. Červinka předává pamětní diplom prof. V. Půžovi. Foto S. John

včetně digitálních videosekvencí i na běžných vědeckých konferencích. Široká diskuse nakonec vyústila v konsensuální stanovisko, že příští Cytokinematics by se měla konat v roce 2012 opět v Hradci Králové.

Všichni účastníci symposia obdrželi sborník příspěvků z konference. Program symposia a abstrakta příspěvků prezentovaných na Cytokinematics 2009 jsou zveřejněny také na http://www.cytokinematics.eu.

Jako každé setkání vědců mělo i letošní symposium svoji společenskou část. Tu představoval nejenom úvodní raut v prostorách budovy lékařské fakulty, ale hlavně slavnostní večeře, která proběhla ve stylové restauraci v gotických prostorách jednoho z původních měšťanských domů na Starém náměstí v Hradci Králové. Zde všichni účastníci v příjemném prostředí dlouho pokračovali v diskusích.

Náš dík za to, že rozpočet symposia nebyl neúměrně napjatý, patří především Československé biologické společnosti, která toto setkání podpořila velmi významnou finanční částkou. Lékařské fakultě v Hradci Králové děkujeme za poskytnutí prostor pro konání symposia. Poděkování si zaslouží i obě sponzorské firmy Nikon a B.P. Medical. V neposlední řadě patří poděkování pracovníkům Ústavu lékařské biologie a genetiky, bez jejichž aktivního přístupu by realizace tohoto symposia nebyla možná.

(Prof. MUDr. RNDr. Miroslav Červinka, CSc., je přednostou Ústavu lékařské biologie a genetiky a proděkanem pro vědu a výzkum LF UK HK)

Veèer vzpomínek na listopad 1989

Velká posluchárna zaplněná studenty

Je tomu již dvacet let od rozpadu totalitní moci v Československu. Jistě bude mnoho hlav pomazaných bilancovat a řečnit, co by bylo, kdyby bylo a jak nebylo. Členové Asociace studentů medicíny za vřelé pomoci lékařské fakulty se rozhodli dva křížky demokracie připomenout velice neformálním vzpomínkovým večerem, který se odehrál 23. listopadu právě v prostorách, kde se studenti scházeli i tehdy - ve velké posluchárně budovy teoretických ústavů LF.

I mezi mediky se najdou velice nadaní hudebníci a tohoto faktu nejde nevyužít. Večer byl proto doprovázen hudebním vystoupením Kateřiny Kubínové (klavír), Daniely Kušnierikové (housle), Terezy Procházkové (altová flétna), Matěje Krause (klavír) a zpěvem Evy Bakalové. Do naplněné posluchárny přišli na chaotickou revoluční dobu zavzpomínat například první polistopadový děkan profesor Vokrouhlický, docent Heger, profesor Libiger a mnoho, mnoho dalších.

Důležité je však i to, že přišli studenti nynější a studenti tehdejší – dnes již lékaři. Zaznělo množství autentických výpovědí a spontánních vzpomínek. Emočně nejsilnějšími momenty byl zpěv Modlitby pro Martu a Gaudeamus igitur. Poté následoval studentsky hravý happening v prostorách fakulty: bečky piva, občerstvení a zpěv kdysi nepohodlných písniček za doprovodu kytar. Diskutovalo se, bavilo se a studenti dnešní se promíchali s těmi minulými tak lehce, jak jen to v daný okamžik bylo možné.

Je všeobecně známo, že při znovuobnovení demokracie a pádu socialistického režimu sehrál markantní roli studentský stav. Můžeme se jen dohadovat, bylo-li tomu proto, že student je bytost naivní, nezkušená a nedomýšlivá, nebo spíše že je méně zlenivělá komfortem zajetých kolejí, odvážná a pevně věřící ve své ideály. Jedno je však jisté – studenti měli vždy o trochu blíže od řečí ke skutkům, než zbytek společnosti. Snad to bylo cítit i na vzpomínkovém večeru...

A Z

Aktivní účastníci listopadových událostí a studentské stávky 1989 po dvaceti letech.
Foto O. Kučera

Vìdecký úspìch hradeckých studentù

Ve dnech 9.–10. listopadu proběhla v Bratislavě Česko-Slovenská studentská vědecká konference.

V konkurenci reprezentantů všech lékařských fakult ČR a SR dosáhli velkého úspěchu hradečtí studenti:

- V klinické sekci zvítězil student 5. ročníku Lékařské fakulty UK Lukáš KRBAL s prací Příspěvek k patogenezi kalcifikované aortální stenózy – vaskularizace chlopní

(školitel prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc., Fingerlandův ústav patologie)

- V teoretické sekci se umístila na 2. místě studentka 4. ročníku Farmaceutické fakulty UK, reprezentující Fakultu vojenského lékařství UO, Vendula ŠEPSOVÁ s prací Testování inhibičního potenciálu reaktivátorů acetylcholinesterázy in vitro

(školitelka PharmDr. Jana Žďárová Karasová, Katedra toxikologie FVZ).

Blahopřejeme!

6. MEZINÁRODNÍ KONFERENCE STUDENTŮ Ph.D.

Vítězka spolu s (zleva) předsedou poroty prof. M. Červinkou, děkanem fakulty prof. V. Paličkou a prezidentem Asociace evropských lékařských fakult prof. D. Gordonem

Ve dnech 19.–21. listopadu se již pošesté konala v Hradci Králové mezinárodní konference mladých vědců – postgraduálních studentů lékařských fakult. Jde o jedinou akci tohoto druhu nejen v České republice, ale i ve střední Evropě.

V krásném prostředí Výukového centra ve FN se sešlo 40 účastníků – reprezentantů lékařských fakult z celé České republiky a dále z Dánska, Gruzie, Chorvatska, Německa, Nizozemí, Maďarska, Polska, Portugalska, Rakouska, Slovenska a Spojeného království. Šlo o konferenci soutěžní; kvalitu výzkumného projektu i vlastní přednášky posuzovala dvanáctičlenná mezinárodní porota, v níž zasedli mj. prof. David Gordon, prezident Asociace evropských lékařských fakult, prof. Zdravko Lackovič, prezident Evropské organizace pro lékařská Ph.D. studia, a prof. Jan Škrha, prorektor Univerzity Karlovy.

Velká většina prací měla výbornou úroveň a porota měla obtížný úkol vybrat ty nejlepší. Nakonec se ukázalo, že zaměření

Vítězové pod dohledem Karla Rokitanského

současného medicínského výzkumu jednoznačně směřuje k molekulární medicíně, zejména nádorů. Všechny tři prvé práce měly toto zaměření (zajímavost – autorkami 1. a 2. práce jsou ženy).

1. dr. D. Olcaydu (Vídeň, Rakousko), problematika krevních malignit – myeloproliferativních nádorů. 2. BSc. J. T. Lopes Carvalho (Porto, Portugalsko), problematika karcinomu žaludku. 3. MSc H. J. Marques Prazeres (Porto, Portugalsko), problematika karcinomu štítné žlázy.

Ve svém závěrečném projevu prof. Gordon vysoce hodnotil úroveň prezentovaných prací, ale též organizační i společenskou stránku konference. I. Š.

Foto I. Šulcová

HISTORIE MEDICÍNY VE FILATELII (3)

Z archivu M. Vostatka

V roce 1995 vydala Česká pošta příležitostnou známku ke 400. výročí narození Jana Marka Marci. Jejími autory jsou O. Kulhánek a M. Ondráček.

Jan Marek (Johannes Marcus) Marci (1595–1667) se narodil v Lanškrouně, proto se u jeho jména objevuje přídomek **z Kronlandu**. Jde o osobnost se všestranným zaměřením přírodovědce, lékaře a filozofa. Zkoumal např. zákony optiky (rozklad světla) či mechaniku pevných těles (zákonitosti rázu koulí), ale i její aplikaci v medicíně u zlomenin lebečních kostí při úrazech a u epilepsie. Sestrojil přístroj na měření rychlosti tepu. Byl prvním profesorem domácího původu na pražské lékařské fakultě, později děkanem této fakulty a dokonce rektorem Karlo-Ferdinandovy univerzity. V roce 1626 byl jmenován fyzikem (hlavním lékařem) Království českého a byl osobním lékařem dvou panovníků.

Dialektické pojetí vztahu mezi zdravím a nemocí vyjádřil slovy: „Nemůžeme poznat nemoc, jakož i co nepřirozené jest, jestliže neznáme zdraví i to, co jest přirozené."

Věhlas Jana Marka Marci i jeho skutečné kvality přesáhly místní i regionální obzor. Proto mohlo být právem uvedeno v jeho nekrologu: „Křesťanský Eukleidés, český Platón, pražský Hippokratés".

(Literatura: Svobodný, P., Hlaváčková, L.: Dějiny lékařství v českých zemích. Triton, 2004; Niklíček, L., Štein, K.: Dějiny medicíny v datech a faktech. Avicenum, 1985)

Zahraniční absolventi lékařské fakulty

Výuka v angličtině – Všeobecné lékařství (General Medicine) i Stomatologie/Zubní lékařství (Dentistry) probíhá na naší fakultě již od roku 1992. První úspěšní absolventi promovali v roce 1997 (stomatologové), resp. 1998 (všeob. lék.).

Do letošního roku pak vzešlo z naší fakulty **228** zahraničních lékařů – 182 všeobecných a 46 stomatologů, z celkem 30 zemí čtyř světadílů. Nejvíce jich je z Řecka (62), Spojeného království (28), Norska (26), Indie (21) a Bahrainu (16).

Zatímco v počátečních letech většina absolventů pocházela z Řecka (62) a arabských zemí Středního východu (celkem 41), po roce 2000 je národnostní složení rozmanitější, s převahou Britů a Norů.

Tento obraz se opět jistě změní za 3 roky, kdy budou promovat první absolventi z Malajsie; Malajsijci dnes totiž tvoří největší národnostní část přijímaných zahraničních studentů.

V letošním akademickém roce studuje na fakultě v anglickém programu celkem 324 studentů.

(Přehled sestavil L. Chrobák)

Benedikt XVI. akademickému světu

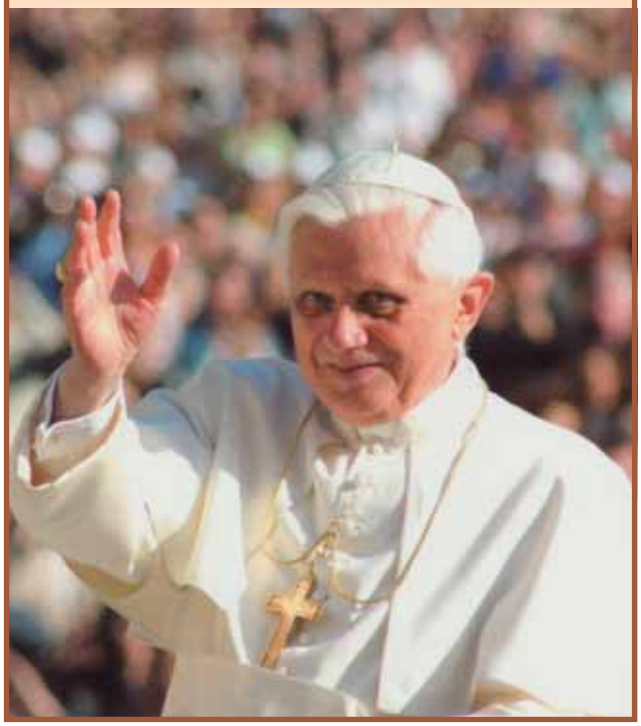

Při příležitosti návštěvy papeže Benedikta XVI. v České republice připravila Univerzita Karlova v Praze jeho setkání se zástupci české akademické obce. Setkání se konalo 27. září ve Vladislavském sále Pražského hradu, za účasti prezidenta republiky a rektora Univerzity Karlovy. Akademickou obec naší fakulty zde reprezentovali mj. děkan fakulty prof. Vladimír Palička a předsedkyně Akademického senátu fakulty doc. Alena Stoklasová.

Z projevu papeže Benedikta XVI. k akademikům vyjímáme:

… Velké změny, jež proběhly v české společnosti před dvaceti lety, byly urychleny v neposlední řadě reformním hnutím, které vzešlo z univerzitního prostředí a studentských kruhů. Ono pátrání po svobodě stále vede práci učenců, jejichž služba pravdě je nepostradatelná pro blaho národa.

• • •

Svoboda, která je předpokladem pro používání rozumu – ať je to na univerzitě nebo v církvi – má svůj smysl: je určena k hledání pravdy a jako taková je principem křesťanství, které ve skutečnosti vedlo ke vzniku univerzit. Bylo to právě bohaté dědictví klasické moudrosti přizpůsobené a vložené do služby evangelia, které první křesťanští misionáři přinesli řadě zemí a položili je jako základ duchovní a kulturní jednoty trvající dodnes. Ve stejném duchu byl můj předchůdce papež Klement VI. veden k založení slavné Karlovy univerzity v roce 1347, která i nadále významnou mírou přispívá širším evropským akademickým, náboženským a kulturním kruhům.

• • •

V roce 1989 byl svět svědkem dramatických událostí svržení neúspěšné totalitní ideologie a vítězství lidského ducha. Touha po svobodě a pravdě je nezcizitelnou součástí naší společné lidské povahy. Nikdy nemůže být odstraněna.

• • •

Poslání univerzity, na němž se podílíte, má vedle bádání ještě další podstatný aspekt, a sice zodpovědnost za formování myslí a srdcí dnešních mladých lidí. Tato důležitá povinnost samozřejmě není nová. Od časů Platonových vzdělávání není pouhým hromaděním vědomostí a dovedností, ale je chápáno jako paideia, formování člověka bohatstvím intelektuální tradice a směřování k ctnostnému životu.

• • •

Mohutný rozvoj v informační a technologické oblasti s sebou nese pokušení oddělit rozum od hledání pravdy. Rozum, je-li však zbaven základní lidské orientace k pravdě, začíná ztrácet směr, chřadne, a to buď pod záminkou skromnosti, uspokojený tím, co je pouze částečné nebo provizorní, nebo pod záminkou jistoty, s níž trvají na kapitulaci před požadavky pravdy ti, kdo přisuzují bez rozdílu stejnou hodnotu prakticky všemu. Z toho vyplývající relativismus působí beznadějnou kamufláž, za níž se může skrývat nová hrozba autonomie akademických institucí. Zatímco doba vměšování politické totality pominula, jsme dnes často svědky toho, jak jsou používání rozumu a akademické bádání nuceny sklonit se pod tlakem ideologických zájmových skupin a podřídit se vábení krátkodobých prospěchářských nebo pragmatických cílů. Co se stane, bude-li naše kultura stavět pouze na módních argumentech, jen s malým odkazem na skutečnou historickou intelektuální tradici, nebo na názorech, které jsou nejhlučněji prosazovány a nejvíce sponzorovány? Co se stane, oddělí-li se naše kultura od svých životodárných kořenů v obavě, aby si zachovala radikální sekularizmus? Naše společnosti se nestanou rozumnějšími, ani tolerantnějšími, ani přizpůsobivějšími, ale spíše křehčími a uzavřenějšími a se stále větší námahou budou rozlišovat, co je pravdivé, vznešené a dobré.

• • •

Víra a rozum jsou jako dvě křídla, díky kterým se lidský druh pozvedá ke kontemplaci pravdy. Víra a rozum se vzájemně podporují a každý z nich má svůj vlastní prostor působení.

Důvěra v lidskou schopnost hledat pravdu, objevovat pravdu a žít z pravdy vedla k zakládání velkých evropských univerzit. To musíme dnes znovu zdůrazňovat, abychom povzbudili intelektuální síly nezbytné pro rozvoj budoucnosti skutečného rozkvětu lidstva, budoucnosti vpravdě hodné člověka.

Milí přátelé, přeji vám vše dobré pro vaši náročnou práci. Modlím se, aby ji vždy inspirovala a vedla opravdová lidská moudrost, jež upřímně hledá pravdu, která nás osvobodí.

STÁŽ NA MAYO CLINIC, léto 2009

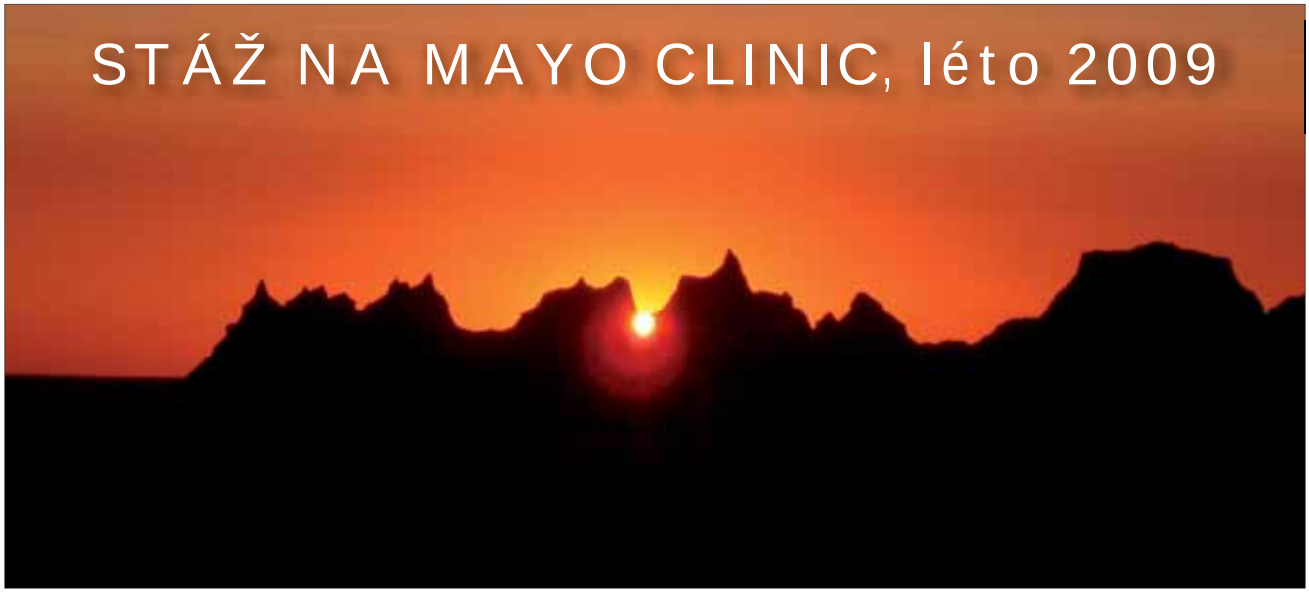

Východ slunce nad národním parkem Badlands

ÚVODEM *„You are now entering another world...“ Těmito slovy bych vyjádřil pocity při vstupu do jedné z hlavních budov Mayo Clinic ve městě Rochester, státě Minnesota, USA. Prostorné vstupní atrium je architektonickým skvostem. Obrazy, fotografie, socha v nadživotní velikosti, sbírka květin připomínající menší botanickou zahradu a k tomu ladný zvuk klavíru... který nevychází z reproduktorů, jak bychom mohli očekávat, nýbrž z klavíru volně přístupného návštěvníkům ku hraní. Opojen a dojat krásou tohoto místa nemám daleko k slzám...*

ONE YEAR AGO *Když se na konci léta roku 2008 vrátili Jana a Vláďa, studenti z našeho ročníku, ze stáže na Mayo Clinic, tiše jsem je obdivoval a možná i trochu záviděl. „Oni jsou takoví aktivní, šikovní a bezpochyby umí anglicky, na rozdíl ode mne,“ ozývala se lenost ve mně.*

Úmysl zkusit se ucházet o tuto stáž přišel o několik týdnu později. To jsem takhle jednou potkal svého palestinského kamaráda ze 6. ročníku a dali jsme se do řeči. Když jsem se zmínil o své brigádě v Anglii, nadhodil, zda jsem někdy uvažoval o stáži na Mayo Clinic. V krátkém časovém sledu jsem pak slyšel vřelou chvlu na Mayo Clinic z úst proděkana Šteinera a děkana Paličky, osob, jichž si velice vážím. Ve stejný čas mi jeden kamarád ukázal, jak sen proměnit v cíl...

A tak jsem si okopíroval anglickou gramatiku, pustil jsem si pár anglických nahrávek, povídal s našimi zahraničními studenty... a pak se mi povedlo projít přes test z angličtiny k intervew s profesorem Temesgenem, který postoupivším studentům hledá školitele. Životopis, doporučující dopisy, Project Interests a úsilí profesora Temesgena mne přivedly ke školitel téměř vysněnému, který v dobrém slova smyslu překonával mé představy.

JARNÍ PŘÍPRAVY *Záhy jsem kontaktoval svého budoucího školitele. Napsal mi, že se budeme zabývat změnami a úlohou DHEA a 11betaHSD1 v jaterní steatóze, známé též pod zkratkou NAFLD. Díky profesorce Červinkové a doktoru Kučerovi z Ústavu fyziologie jsem měl již o NAFLD něco načtené, DHEA a 11betaHSD1 však pro mne byly novinkou. Poněkud jsem podcenil radu loňského stážisty Vládi, ať se s problematikou co nejvíce seznámím ještě před příletem.*

Nicméně i tak bylo zařizování hodně. Potvrzení o některých očkováních, letenka, rezervace hotelu, potvrzení o zůstatku na účtu v anglickém jazyce, vízum či alespoň jeho ekvivalent Visa Waiver Program. Nebýt Catherine a Mirka Malače z našeho ročníku, dost možná bych toto všechno nebyl zvládl. Též děkuji profesoru Malému a docentu Kaškovi za možnost absolvovat prázdninovou praxi již v průběhu letního semestru a doktoru Salavcovi za vyzkoušení z Dermatovenerologie v předtermínu.

LET´S GO! *4. července, jen pár dnů po poslední zkoušce a zápočtu, jsme vyrazili vstříc budoucnosti ve složení Lída, Mirek a já. Cesta proběhla hladce, v půl deváté večer nás Delta Airlines dopravila do Minneapolis a v půl jedenácté nás shuttle bus společnosti GoRochesterDirect dovezl až k našemu hotelu. Zde nás přivítala slovenská kamarádka Lenka a provedla nás po centru Rochesteru.*

Pár dní nato absolvujeme tzv. Orientation, kde jsme seznámeni s pravidly Mayo Clinic, dostáváme acces cards a seznamujeme se s kolegy na svých pracovištích.

MŮJ TÝM *Na začátku svého pracovního pobytu jsem se sešel se svým školitelem, jímž byl Michael R. Charlton z Division of Gastroenterology and Hepatology. Pohovořili jsme spolu podrobněji o problematice, jíž se zabývá, a dohodli jsme se na úkolu pro mne: najít podklady pro některé jeho postřehy a hypotézy v recentní literatuře, navrhnout, co a jak bychom mohli změřit, jaká reakční činidla k tomu objednat, podle jakých protokolů postupovat.*

Originální výzdoba mezi budovami Mayo Clinic

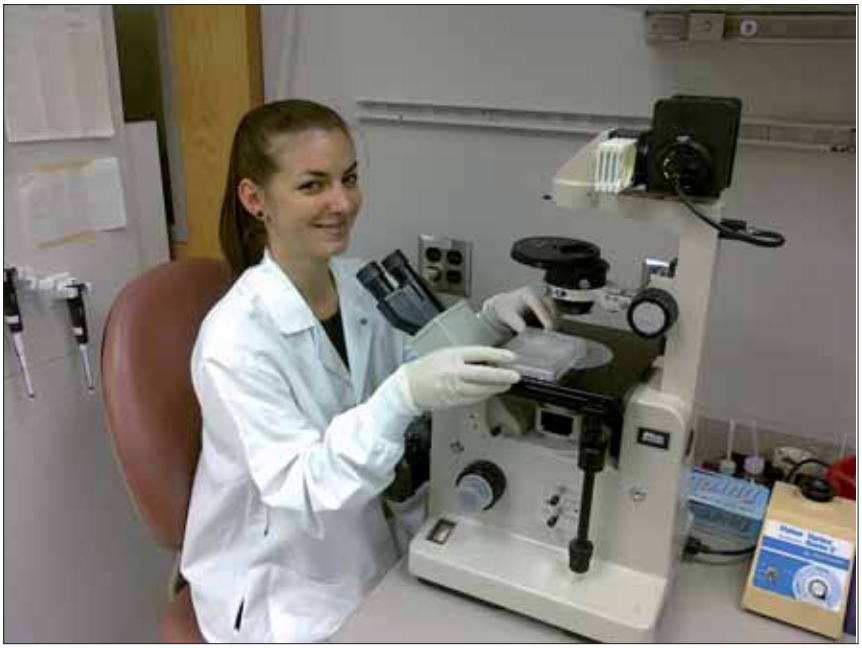

Lenka vyhodnocuje eozinofilní leukocyty

K tomu jsem průběžně dostával trénink v laboratorní práci od kolegyň. Protože byl úkol časově náročný, stihl jsem alespoň připravit podklady pro některé hypotézy a zjistil, která reakční činidla fungují dobře a která hůře.

Můj školitel pro mne byl rovněž příkladem v jednání s lidmi. Na začátku mého pobytu pozval své laborantky, předchozí stážistku a mne na oběd do nedaleké restaurace. Během chviličky dokázal navodit fantasticky uvolněnou atmosféru a bavili jsme se například o tom, jak se kdo jako malý pral se sourozenci. Později, když jsem s ním projednával pokrok v mém výzkumném projektu, jsem měl poněkud obavu sdělit mu, že to jde poněkud pomaleji, než jsem čekal. Avšak po pár minutách hovoru mi dal najevo, že jsem vlastně udělal velký kus práce a že se nemám zdráhat v podobném duchu pokračovat. Nezapomenutelný byl též večírek s barbecue v jeho domě, kam pozval některé své spolupracovníky z kliniky, laborantky a mne.

KNOW-HOW *Slovy pana děkana Paličky, „doktor není od toho, aby někde pipetoval“. Dr. Charlton, klinický hepatolog, aniž by pipetoval nebo čekal u inkubujících se roztoků, vedl laboratoř s velice šikovnými laborantkami. Ty dokázaly na základě popisu metod v nalezených článcích změřit snad cokoliv změřitelné laboratorně. Potěšující byl fakt, že využívané metody byly téměř shodné s metodami využívanými na Lékařské fakultě v Hradci Králové.*

Velké množství výzkumných projektů

Lída a skalní masiv Badlands „jako na dlani“

není jediné, co činí z Mayo Clinic významné vědecké pracoviště. Neodmyslitelnou roli zde hrají pravidelně se konající přednášky, ať už kliniků, stážistů z laboratoří či externích hostů. Tyto byly jak ideálním prostředím pro výměnu nejnovějších poznatků, tak zároveň společenskou událostí. Předpokladem k tomu byl mimo jiné vstřícný přístup lékařů a vědců, kteří rádi pomáhali druhým k nabytí poznatků.

ZAJÍMAVÍ LIDÉ *Jednou jsme se sešli na obědě s kolegou Omarem, který se chystal odletět do své nové destinace. Byli jsme 4 a každý z jiného světadílu: Omar z Egypta, Anu z Indie, Kim byla Američanka a já Evropan. To je ale jen příklad toho, nakolik inspirujících lidí na Mayo Clinic narazíte.*

Saurabh byl čerstvě vystudovaný lékař z Indie, který přijel provést výzkum nového markeru jaterní cirhózy na 100 pacientech, na což měl pouhé dva měsíce. Tim je z New Yorku a ve svých 20 letech dokázal simulovat biomechanické vlastnosti tkání podle výsledků zobrazovacích technik. Rashid byl můj soused v kanceláři, původně ze Somálska, Ph.D. vystudoval ve Velké Británii a nyní bádá v USA a čile publikuje. Tomáš je Čechoameričan studující olomouckou LF a dokáže sypat z rukávu ohromné množství poznatků z jakékoliv oblasti medicíny, až jsem si vedle něj připadal jako roztržitý lajdák... Vikram, který na víkendy létal za svou manželkou do Chicaga, byl ukázkou toho, že vzdálenost nemusí hrát ve vztahu fatální roli. Codi byla vrchní sestra z jedné indické nemocnice – přičemž měla na starosti zásobování několika desítek chirurgických sálů materiálem. Neméně zajímavé bylo hovořit s lékaři z Vietnamu, jejichž domovské podmínky k práci jsou ještě méně příznivé než pro lékaře v České republice.

EVERYDAY LIFE *Abych se na chvíli vrátil nohama na zem, napíši nyní pár řádek o běžném životě, kdy jsme zrovna nebyli ponořeni do práce. Hotel nám kromě postelí skýtal kuchyňku, výbavu k praní a žehlení, posilovnu a menší bazén. Na oběd jsme chodili buď do některé z kantýn pro personál kliniky,*

Mirek v atriu Gonda Building

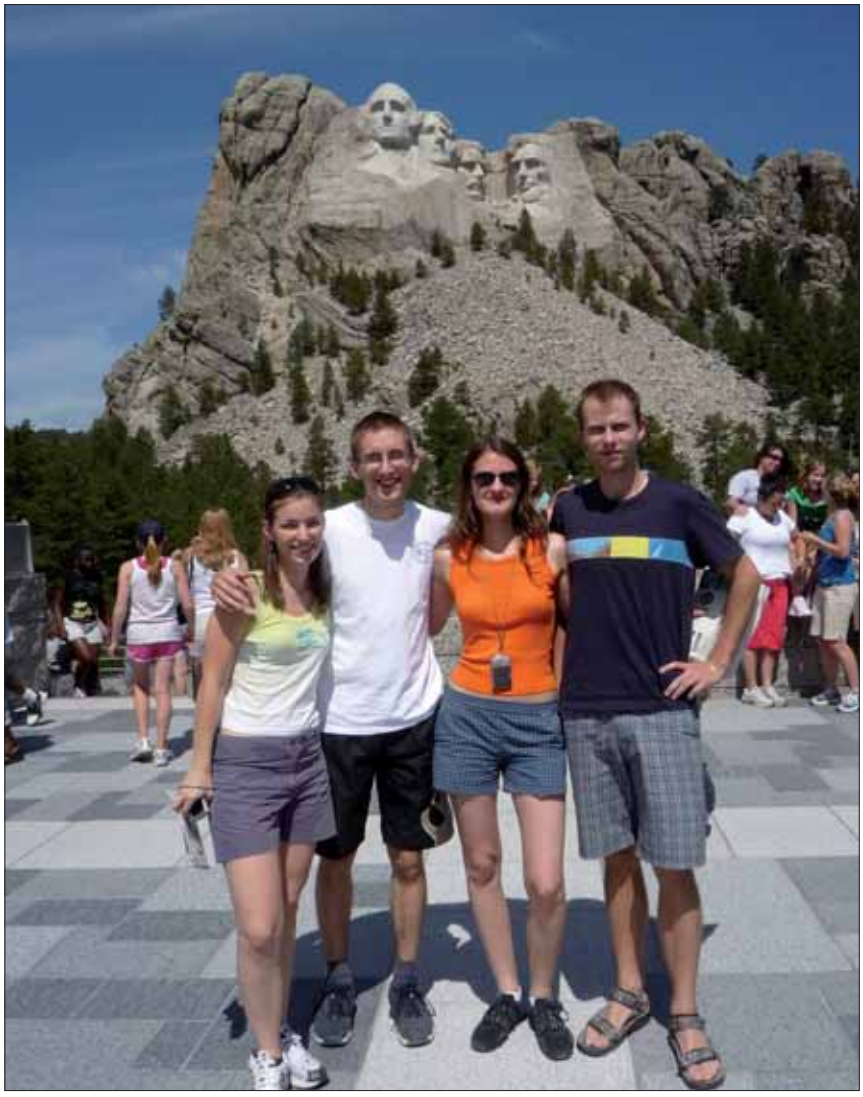

Čtyři studenti a čtyři prezidenti

nebo (v mém případě) na přednášky, kde byl menší oběd zdarma. Oblíbeným obchodem se pro nás stal supermarket vzdálený asi dvě míle od hotelu, k němuž vedla cesta kolem památníku, hřišť a parku.

VÝLETY *Zde znovu smekám pomyslný klobouk před podnikavostí mých českých přátel. Nejprve jsme se vydali na výlet k řece Mississippi a státním parkům v jeho blízkosti. O pouhý týden později jsme navštívili úchvatný národní park Badlands, a dále na západ při témže výletu věhlasné Mount Rushmore, Devil´s Tower, Pipestone. Překrásný byl rovněž výlet do města Duluth a kousek cesty podél Hořejšího jezera. Splněným snem pro mne byl výlet do Las Vegas a hlavně pak sestup a nocleh v Grand Canyonu. Věřte tomu nebo ne, ale při sestupu dolů, uprostřed pouště jsme zmokli. I když sestup byl v mokru a lijáku náročný, druhý den alespoň nebylo přílišné vedro.*

ZÁVĚREM *Celkově považuji pobyt na Mayo Clinic za velice přínosný. Mezioborová spolupráce, vstřícné jednání, sdílení nejnovějších poznatků jsou jen příklady prvků, které bych rád pomáhal vytvářet na svém budoucím pracovišti, ať již to bude kdekoli. Rovněž návštěva dalších koutů USA je rozhodně doporučeníhodná.*

Vojtěch Mezera, student 5. ročníku

Významná návštěva

Ve dnech 3. a 4. listopadu navštívil lékařskou fakultu a fakultní nemocnici prof. Zelalem Temesgen, přednosta kliniky HIV na Mayo Clinic v Rochesteru, stát Minnesota, USA. V rámci návštěvy proslovil přednášky pro mediky o historii a současnosti Mayo Clinic a pro lékaře nemocnice o infekcích u osob se sníženou imunitou.

Prof. Temesgen je v posledních letech organizátorem letních stáží našich studentů na Mayo Clinic. Proto byly součástí jeho návštěvy i pohovory s vybranými zájemci o stáž v roce 2010.

I. Š.
(Foto: I. Šulcová)

Zpráva o Asociaci studentů medicíny

Studentský spolek hradeckých mediků - Asociace studentů medicíny (ASM) je nezisková, apolitická, stavovská organizace sdružující studenty LF UK HK, kteří mají zájem o rozvoj kulturně-společenského, sportovního i vědeckého života. Členství je dobrovolné a individuální. Minimálně jednou ročně se schází Valná hromada všech členů a volí sedmičlennou Výkonnou radu ASM. Výkonná rada poté po jeden rok zajišťuje činnosti Asociace. Pro akademický rok 2009/2010 byli zvoleni tito členové Výkonné rady ASM: Eva Bakalová, Jana Čechovičová, Jana Kopáčová, Bára Polová, Martin Svoboda, Katarína Ulíková a Andrej Zahornadský. Všichni jsou studenty magisterského programu Všeobecné lékařství.Naší nejvýznamnější akcí na poli kultury je bezesporu Reprezentační ples LF, který se bude konat 4. března 2010 v Kongresovém centru Aldis. Mezi další aktivity spolku patří provoz kopírovacího centra a posilovny na kolejích Na Kotli, nově též otvíráme klubovnu s videoprojektorem, kde si mohou studenti promítnout fotky, prezentace nebo filmy, které si sami donesou. Do konce roku bychom rádi přestě-hovali a zmodernizovali kopírovací centrum a do budoucna počítáme i s přestavbou počítačové místnosti.Nejen zábavou je však student živ, a tak poskytujeme velké množství studijních materiálů jak v papírové, tak elektronické formě a provozujeme mikroskopovou místnost s histologickými preparáty. Samostatnou kapitolu by si zasloužil TOMík, čili Turistický oddíl mediků, který umožňuje studentům (nejen medicíny) společné výlety do blízkých i vzdálenějších míst české přírody.

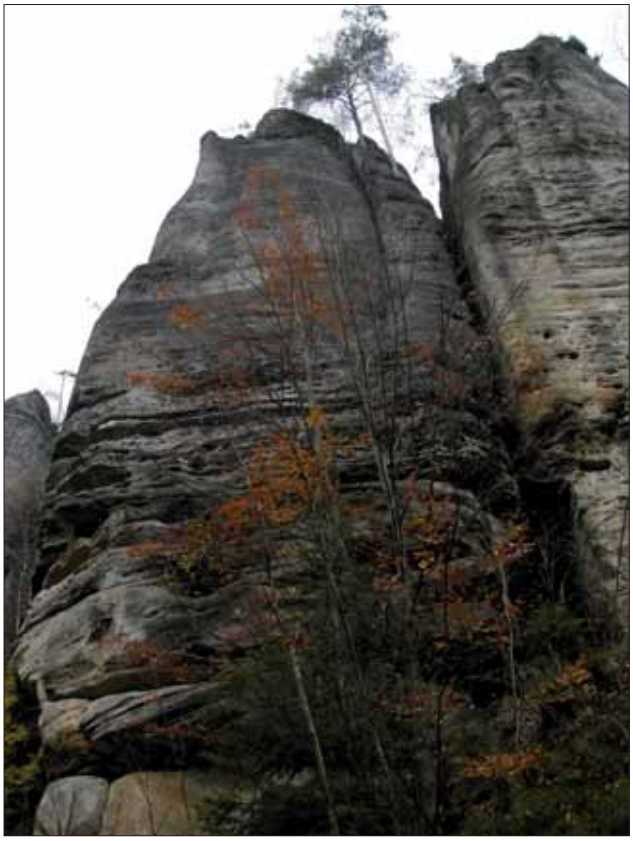

Jako dlouhodobé cíle činnosti ASM vidíme rozšiřování členské základny, intenzivnější spolupráci se zahraničními studenty, s IFMSA, se Spolkem českých studentů farmacie a s dalšími spolky podobného zaměření. Chceme dosáhnout bližšího propojení s kulturním životem celé akademické obce v Hradci Králové. Naše vztahy s lékařskou fakultou mají mnohaletou tradici a jsou nanejvýš přátelské. Vždyť ASM (tehdy ještě jako Spolek mediků) vznikla již v roce 1989 a od roku 1995 nás lékařská fakulta uznala jako jedinou organizaci zastupující studenty LF i naše právo jednat jménem studentů. S děkanátem a Akademickým senátem jsme rovněž uskutečnili neformální vzpomínku k 20. výročí listopadových událostí.

Základem úspěchu naší činnosti je férová spolupráce, kreativita a vnitřní motivace měnit věci k lepšímu. Doufáme, že toho všeho dosáhneme a budeme plnit poslání ASM dle nejlepšího svědomí a ke spokojenosti všech. *A. Z.*

Výlet TOMíku do Adršpachu

První listopadovou sobotu se zúčastnilo čtrnáct mediků a jeden student farmacie výletu do Broumovska, které patří k chráněným krajinným oblastem vrchovinného typu a je známé především svými přírodními krásami.

Neodradilo nás chladné podzimní počasí, déšť, sníh a dokonce ani brzké vstávaní. Vlakem jsme se vydali do Teplic nad Metují, což byla naše vstupní brána do oblasti Adršpašsko – Teplických skal, které patří se svými 17 km² k největším skalním městům ve střední Evropě.

Většina z nás toto místo nikdy předtím nenavštívila. Za malou chvíli jsme si to tu však všichni zamilovali. Bavilo nás hledat, rozpoznávat a obdivovat skalní útvary, které pro nás příroda připravila. Mezi ně patří např.: Homole cukru, Sloní náměstí, Eliščina věž, Lední medvěd, Pes, Velký vodopád a mnohé jiné. Po několika hodinách chůze se nám podařilo naplnit plán výletu a dojít do cíle.

Tělesně unavení, psychicky obohacení a na chvíli osvobození od studentských povinností jsme nasedli na vlak do Hradce Králové. Pro všechny, kterým ještě zbyly nějaké síly, byla připravená „after party“ na kolejích Na Kotli.

Trasa: Teplice nad Metuji – Hrad Střmen – Dolní Adršpach (prohlídkový okruh skalním městem) – Vlčí rokle – Teplice nad Metuji. Délka: 25 km

Další výlet plánujeme na leden, kdy pojedeme do Orlických hor. Zde nazujeme běžky a pořádně protáhneme těla před náročným zkouškovým obdobím. Sledujte nástěnky, TOMík se už teď na vás všechny těší.

B. P. , M. S.

Profesor Lubor Vokrouhlický oslavil osmdesátiny

S radostí jsme uspořádali na počest výročí prof. L. Vokrouhlického slavnostní zasedání Fyziologické sekce Purkyňovy společnosti s následným přátelským posezením, protože pan profesor je pro nás nejen někdejším úspěšným přednostou Katedry fyziologie a patofyziologie, prvním „porevolučním“ děkanem a významným odborníkem, ale především člověkem, ke kterému se stále s vděčností a úctou hlásíme!

Jako nositel již všech pamětních medailí naší fakulty obdržel prof. Vokrouhlický od děkana prof. Vladimíra Paličky Pamětní list. „Laudatio“ a vzpomínky na jeho působení na fakultě přednesli prof. Richard Rokyta a prof. Jaroslav Květina. V mém vystoupení jsem z pozice žáka respektovaného a obdivovaného pana profesora připomněl jeho nejvýznamnější vlastnosti a schopnosti, kterými disponuje dodnes.

Prof. Vokrouhlický byl proslavený mezi studenty svými systematickými patofyziologickými přednáškami, které při jeho klinické erudici představovaly výborný základ i pro studium interny. Jako přednosta katedry se pan profesor vyznačoval vedle náročnosti velkou lidskostí. A je třeba říci, že především díky němu, jeho schopnosti nás zaštítit, jsme mnozí „přežili“ na fakultě v politicky velmi problematických dobách.

Prof. Vokrouhlický se vždy vyznačoval mimořádnými řečnickými schopnostmi a může být příkladem precizního odborného vyjadřování. Při spojení jeho noblesy a smyslu pro společenskou zábavu jsme s ním měli možnost zažít i mnoho velmi příjemných nepracovních akcí a domnívám se, že i ta nedávná, uspořádaná na jeho počest, měla tento charakter.

Velmi všestranně rozvinutá osobnost jubilanta se zdá být v současné společnosti čím dál vzácnějším úkazem. Je také pozoruhodné, v jaké svěžesti se svého jubilea dožil.

Máme Vás rádi, pane profesore, a proto Vám Vašimi vlastními slovy přejeme do dalších let: „Bonne chance!“

Miroslav Kuba

VÍTE ŽE ...

+

- Průměrná délka života v Královéhradeckém kraji je u právě narozených chlapců 75,02 roku a dívek 80,44 roku.
- V České republice je průměrný počet lékařů 36 na 10 tisíc obyvatel (v Evropě 32) a výdaje na zdraví na jednoho obyvatele za rok jsou průměrně 1511 Kč (v Evropě 1719 Kč).
- V České republice je výskyt HIV jen 17 na 100 tisíc obyvatel; v Evropě je toto číslo 336.

–

- V České republice je 31 % kuřáků
- Mezi českými dívkami do 15 let věku je 34,1 % kuřaček. Je to v této věkové skupině nejvíce v Evropě!
- Ve spotřebě alkoholu na osobu za rok (12,9 litru) jsme na pátém místě v Evropě (za Lucemburskem, Irskem, Maďarskem a Moldavskem).

(MFD, 11. července; podle údajů WHO)

Tchaj-wan otevírá náruč příchozím studentům

Měl jsem příležitost být jedním z účastníků plně sponzorovaného kurzu konaného ve dnech 15. až 26. června 2009 na vzdáleném Tchaj-wanu a rád bych se v tomto článku podělil o své dojmy. Šlo o první ročník Mezinárodního kurzu buněčné a molekulární biologie pořádaný Mezinárodní federací buněčné biologie (IFCB), který vynikal

Účastníci kurzu; autor článku označen kroužkem

nad předchozími vzdělávacími aktivitami této organizace trváním i počtem spolupořádajících institucí. Oblasti biomedicínského výzkumu je na Tchaj-wanu věnována značná pozornost a nemalé prostředky, což umožnilo uskutečnění mimořádně nabitého a odborně velmi hodnotného programu. Je prozíravou strategií tohoto ostrovního státu dosáhnout v perspektivní biotechnologické oblasti předního světového postavení, tak jako se mu to již podařilo v informačních technologiích.

Geografická a historická fakta shrnul profesor Šteiner ve svém článku „Tři dny na Taiwanu" v č. 3/2008 tohoto časopisu. Mohu dodat snad jen to, že současný prezident Tchaj-wanu Ma Jing-ťiou je zastáncem bližší hospodářské spolupráce a smířlivější rétoriky vůči kontinentální Čínské lidové republice a jeho kroky jsou proto bedlivě sledovány opozicí i občany, kteří se obávají ztráty své autonomie.

Nyní však již k vlastnímu kurzu. Většina odborného programu se odehrávala v moderním areálu National Health Research Institutes (NHRI) ve městě Zhunan (asi 1,5 hodiny jízdy na jih od hlavního města Tchaj-pej). Cílovou skupinou byli postgraduální studenti a mladí akademičtí pedagogové z nečlenských zemí uskupení G8, tedy ekonomicky ne nejpřednějších, ale na druhou stranu dostatečně vyspělých na rozvíjení soudobého výzkumu. Jak jsme pochopili v průběhu, bylo tomu tak proto, aby se organizátorům podařilo nalákat začínající zahraniční vědecké pracovníky do tchajwanských velkoryse budovaných a štědře podporovaných výzkumných laboratoří. Právě prezentace a propagace těchto pracovišť byla hlavním sdělením mezi řádky, které jsme si odváželi domů.

Příjemným důsledkem této snahy zaujmout byl pro 42 účastníků z 24 zemí propracovaně sestavený a koordinovaný program složený z kvalitních přednášek a názorných laboratorních cvičení v mnoha aspektech současné molekulární a buněčné biologie. Pracovali jsme s kulturou nádorových buněk, transfekcí vytvořili její subkulturu a u té pak na morfologické, genové i proteinové úrovni ověřovali vliv transgenu a důsledky pro její biologickou povahu (schopnost migrace a invaze, rezistenci k cytostatikům, ...) ve srovnání s linií parentní. Zajímavou zkušeností byla práce s embryi Dania pruhovaného (Zebra fish), u kterých jsme morfolinem snížili expresi genu důležitého pro vývoj kardiovaskulárního systému a sledovali pak vliv na morfologii a prospívaní plůdků. Každý krok praktického postupu byl doprovázen přednáškami a mož-

ností diskuse s lektory. Díky tomu byl kurz srozumitelný a přínosný pro oborově pestré spektrum účastníků zahrnující např. biochemiky, biofyziky, vývojové biology, lékaře a farmaceuty.

Pro mne nejcennější byla právě velmi otevřená atmosféra umožněná oborovou nevyhraněností kurzu. Každý z nás se mohl kdykoli obrátit na ostatní a doplnit svůj úhel pohledu a poznání, nikdo nebyl outsiderem. K přátelské atmosféře přispívali nejen sami účastníci, ale i domácí hostitelé. Jejich ochota a stále usměvavé tváře byly samy o sobě pozvánkou k delšímu pobytu.

Ten je nabízen pro studenty doktorských programů i pro postdoktorandy. Hlavní institucí zaštiťující tzv. TIGP (Taiwan International Graduate Program) je Academia Sinica, na jejíž internetových stránkách lze nalézt podrobné informace (http://tigp.sinica.edu.tw/). Autor článku případným zájemcům také rád poskytne informační materiály, které o tomto stipendijním programu získal.

MUDr. David Rychtrmoc
Ústav fyziologie LF UK HK
rychtrmocd@lfhk.cuni.cz

Zdravotnictví na výtvarných výstavách

Výstavní síň Galerie na mostě Farmaceutické fakulty UK zařazuje do svého široce komponovaného a dlouhodobě připravovaného programu i zdravotnictví. Týká se to jednak profesního zaměření vystavujících autorů (mezi jinými prof. Malec či prof. Hais), nebo tématiky vystavených děl výtvarného umění. Tak tomu bylo i při výstavě jaroměřského rodáka Stanislava Rejchrta k jeho sedmdesátce.

Autor je známým tvůrcem kresleného humoru, ilustrátorem v periodicích i příležitostních tiscích a volné tvorby.

Při výstavě Stanislava Rejchrta v Galerii na mostě mne zaujala jeho kresba „dobrovolného dárcovství krve“ a tak jsem pátral v jeho tvorbě a našel několik kreseb z oblasti lékařství.

Ing. Jiří Soukup

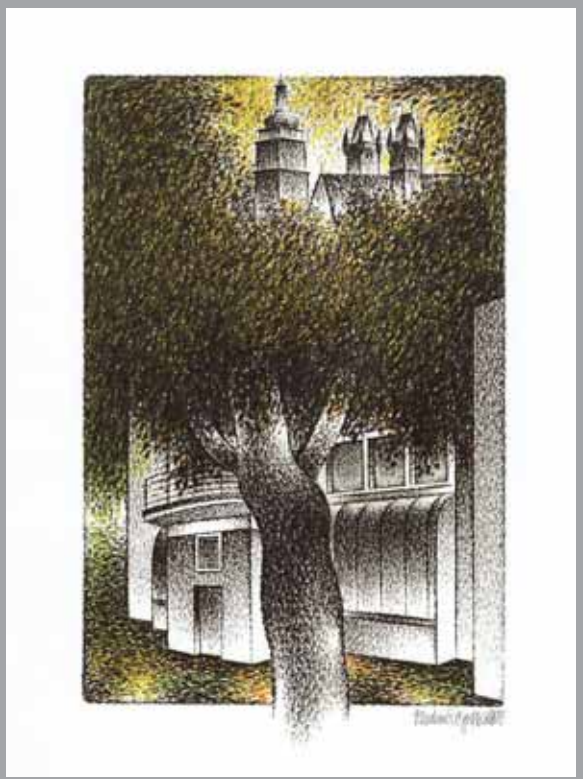

Vzpomínka na Vladimíra Gottvalda

Když v prosinci 2008 uspoøádala ortopedická klinika tradièní Pøedvánoèní koncert spojený s výstavou výtvarných dìl Vladimíra Gottvalda, nikdo netušil, že je to umìlcova poslední výstava. Vladimír Gottvald, malíø, grafik, ilustrátor, výtvarný pedagog a významný spolupracovník hradeckých Bienale kresleného humoru, zemøel 10. bøezna 2009 ve vìku 61 let.

Z vystavovaných dìl pøinášíme barevný grafický list vyjadøující poeticky pojatý pohled na budovu ortopedie a na stranì 2 úsmìvný obrázek se zdravotnickou tematikou.

Ing. Jiøí Soukup

Muzeum vojenského lékařství v Lahti

Spolupracovník Scanu ing. Jiří Soukup, hradecký znalec umění a atlet, se ve dnech 28. července – 8. srpna zúčastnil 18. Světového mistrovství veteránů v atletice ve finském Lahti. Ve své věkové kategorii 80–84 roků startoval v 6 disciplinách (skok vysoký, skok daleký, trojskok, přespolní běh 8 km, 10 km na dráze a 2 km překážek). Nejlepšího umístění dosáhl ing. Soukup v běhu na 10 km, kde skončil na 4. místě.

Mezi tréninky a závody byla i trocha času k seznámení se s městem a jeho pamětihodnostmi. K nim patří i Muzeum vojenského lékařství.

Vojenské lékařství ve Finsku má staré kořeny, sahající až do 16. století. Muzeum v Lahti bylo založeno v roce 1983. V expozicích se připomíná účast finských zdravotníků v Balkánské válce koncem 19. století a vývoj vojenského zdravotnictví v meziválečných letech, hlavní důraz je však kladen na válečná léta 1939 až 1945. Dále se připomínají pátrání po památkách na boje a exhumace padlých bojovníků v boji i obětí teroru. Závěr je pak věnován válečným veteránům a pozůstalým rodinám.

Expozice je hluboce přesvědčivá uváděním historických dokumentů, zejména autentických fotografií, plánů a rekonstrukcí zařízení zdravotní péče. Jsou vystavena nosítka, saně, bedny s materiálem lékařským, lékárenským i ostatním pro kuchyně, řemesla, spojovací techniku a jiné. Jsou zde snímky z přepravy na nosítkách, povozech, autech a třeba i vlakem, s podáváním nosítek oknem a usazení na opěradlech. Je vyjádřena i životní cesta vojáka od dětství, přes stolování před odjezdem na frontu, zranění, konec života až k vyznamenání in memoriam. Část výstavy je věnována i činnosti Červeného kříže a jeho péči o přesun dětí z válkou ohrožených oblastí do Švédska, Norska a Dánska.

Expozice muzea je poučná nejen z odborného hlediska, ale i z obecného humánního pohledu.

(Adresa: The Museum of Military Medicine, Lahti, Helsingintie 199 B)

Ing. Jiří Soukup

CO TAKÉ ZAZNĚLO V SENÁTU ...

Přírodní rezervace – Natura (ochrana ptáků)
Senátor R. F. na podporu návrhu zákona o zřízení oblastí Natura citoval římského klasika: „Není nic krásnějšího, než rozumět životu ptáků" a pokračoval: Já sám se věnuji ornitologii déle než třicet let, a tak vím, že řada ptačích druhů vymizela. Jestli si všimnete, ani vrabci už nejsou. Upřímně řečeno, nechápu, jak může proti ptákům vystupovat někdo, kdo je členem strany, která má ptáka ve znaku. (Oživení v sále. – Potlesk. – Smích.) Napadený senátor kontroval slovy: vystoupení kolegy J. N. jsem nerozuměl. Mluvil mimo jiné také o stíhačkách zřejmě proto, že mají křídla. (Smích.) A jeho kritice nákladů na ochranu jsem rozuměl tak, že každý si má svého ptáka chránit sám.

Ilustrace Vl. Renčín

K zákonu o zřízení nové vysoké školy
Panu senátorovi J. P. situace připomněla kreslený vtip, kdy na hradním balkónu stojí král a před ním stojí shromážděni všichni poddaní, a ten král jim říká: Jelikož chci, abychom byli národ vzdělanců, uděluji vám všem titul inženýr. Tehdejší ministryně P. B. výrazně nesouhlasila a své vystoupení ukončila slovy – zde jsem se možná trochu rozvášnila. Pan senátor J. P. replikoval: pane předsedající, dámy a pánové, dovolte jen, abych konstatoval, že jsem upřímně rád, jsem pyšný a jsem na to hrdý, že se mi podařilo paní ministryni rozvášnit, jak sama přiznala. *(Oživení v Jednacím sále.)*

Právnická rychlofakulta v Plzni, Sparta v Praze
Projednávala se změna zákona o vysokých školách. Šlo o přejmenování Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně na Mendelovu univerzitu v Brně. V rozpravě vystoupil také pan senátor J. K. Mně je vcelku jedno, jak se která škola bude jmenovat, ale zaujala mě jiná věc. Mám zde seznam vysokých škol a jenom vám některé přečtu, jak rozdílné jsou to názvy. Třeba …Univerzita Hradec Králové. Naproti tomu: Akademie múzických umění v Praze, Vysoká škola v Brně, **právnická rychlofakulta v Plzni (oživení v sále, smích). …..**Jako kdyby třeba někdo říkal **Sparta v Praze,** tak bychom se tomu asi také usmívali.

Na schůzích Senátu PČR vyslechl a ze stenografických záznamů zpracoval Karel Barták

galerie na hradě

Barbora Pejšková a Jan Èernoš

Snímek z vernisáže – (zleva) Jan Černoš, Barbora Pejšková, Josef Bavor

Barbora Pejšková: Louka (foto)

Galerie Na Hradě, která je součástí naší lékařské fakulty, vstupuje do své třetí výstavní sezóny. Stalo se již pravidlem, že v závěru akademického roku, tedy v době letních prázdnin, se v Galerii prezentuje přehlídka nazvaná Východočeský výtvarný salon – kolektivní výstava členů Unie výtvarných umělců oblastního sdružení Hradec Králové. Nová sezóna proto začíná v září a návštěvníci galerie se mohou těšit například na výstavy obrazů Jindřicha Rejnarta, Oldřicha Tlustoše nebo Karla Janouška, svoje grafiky bude vystavovat Lubor Netušil a Zdeněk Farský st. a nebude chybět ani výstava fotografií – galerie bude hostit celostátní soutěžní výstavu amatérské fotografie nazvanou Premiéra.

Třetí výstavní sezónu zahájila začátkem září společná výstava Barbory Pejškové a Jana Černoše. Oba shodou okolností patří mezi nejmladší východočeské výtvarníky, oba vystudovali Pedagogickou fakultu Univerzity Hradec Králové a setkali se také jako kolegové při svém pozdějším pedagogickém působení.

Barbora Pejšková se věnuje malbě a fotografování. Sama říká, že ačkoliv se jedná o dvě různá média a formy, slouží jí ke stejnému účelu a vzájemně se ovlivňují, obojím vyjadřuje svoje myšlenky, nálady, pocity, a proto je pro ni malování a fotografování neoddělitelné. Malby Barbory Pejškové mají především meditativní charakter, nesnaží se podbízet

Jan Černoš: Diana

ani vlichotit lacinými efekty a soustředěně se ponořuje do reflexe a vnitřní krajiny. Naopak krajina vnější a přírodní motivy jsou častým objektem jejích fotografií; ráda pracuje s neostrostí a prolínám několika vrstev. Takové fotografie se pak ve výsledné podobě velmi přibližují její malířské tvorbě; ostatně to mohli dostatečně posoudit návštěvníci expozice, protože Barbora Pejšková tady vystavovala svoje obrazy i fotografie.

Jan Černoš se tentokrát prezentoval výhradně jako grafik; jeho práce jsou tvořeny hlubotiskovými technikami. Inspiraci hledá především v literatuře, poezii, antické kultuře, ale i ve středověké mystice nebo v náboženské tématice. V konečném výrazu pak můžeme nalézt řadu odkazů na secesní umění nebo symbolismus. Některé motivy jsou pro Jana Černoše natolik inspirativní, že je zpracovává v celých cyklech, např. Antigona nebo Nymfy. Nejčastějším motivem jeho figurálních kompozic je žena, symbol života a věčná inspirace umění. Nicméně výtvarný zájem autora se neomezuje pouze na grafiku, věnuje se i kresbě a ilustraci, podílí se na restaurování barokních desek pro Krkonošské muzeum ve Vrchlabí a Královéhradecké biskupství, pracuje také na grafické úpravě knih a časopisů, je aktivním členem Spolku sběratelů a přátel ex libris.

Tvorba Jana Černoše a Barbory Pejškové je v každém směru osobitá, a třebaže oba výtvarníci jsou zcela odlišní, mají i cosi společného. Jak řekl ve svém úvodním proslovu na vernisáži Josef Bavor, společným rysem obou je tvůrčí poctivost, úcta k výtvarnému řemeslu a pokora k tradičním uměleckým hodnotám.

Iveta Juranová

XIII. Sazamùv den

Za úèasti více než stovky domácích i mimohradeckých posluchaèù z øad zubních lékaøù, hygienistek, zubních techniků, zdravotních sester a studentù se uskuteènil 3. øíjna XIII. Sazamùv den, jehož odborný program byl dedikován doc. MUDr. Ivo Døízhalovi, CSc., k jeho životnímu jubileu. Proto také v odborném programu pøevažovala parodontologická tématika, zèásti pojatá i z pohledu spolupracujících odborníkù z øady jiných lékaøských oborù, napø. interny, biologie, imunologie, genetiky a epidemiologie.

Vzpomenuto bylo také dalšího, velmi mimoøádného životního jubilea v podobì 85 let, jichž se v tìchto dnech dožil jeden z èestných hostù XIII. Sazamova dne, MUDr. Ludìk Weiner, CSc. Dlouholetému pracovníkovi královéhradecké kliniky a zøejmì již jedinému pamìtníkovi poválené zakladatelské éry stomatologické kliniky v Hradci Králové pøejeme tímto hodnì zdraví do dalších let.

Sympozium se uskuteènilo ve Výukovém centru Lékaøské fakulty UK v Hradci Králové, v nìmž nalezlo, podobnì jako v nìkolika pøedchozích letech, velmi pøíjemné zázemí. Doufejme, že svoje pøíznivce a posluchaèe si Sazamùv den udrží i v pøíštích letech.

Radovan Slezák

V Městské hudební síni se uskutečnilo slavnostní předávání zlatých plaket MUDr. Jana Janského za 40 bezpříspěvkových odběrů krve nebo krevních složek. Jedním z dárců, který převzal toto ocenění, byl i MUDr. Jindřich Preis, Ph.D., z Oddělení dětské chirurgie a traumatologie. Je dárcem krve již od roku 1994; krev nebo červené krvinky daruje pravidelně na transfuzním oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové. Dr. Preis se tak přiřadil k více než třiceti bývalým i současným zaměstnancům FN – nositelům Janského plakety. Oceněným dárcům předávali plakety členka Rady Královéhradeckého kraje PharmDr. Jana Třešňáková, primátor města ing. Otakar Divíšek, ředitel Oblastního spolku Českého červeného kříže Ladislav Žabka, ředitel FN doc. MUDr. L. Heger, CSc., a primář transfuzního oddělení FN MUDr. V. Řeháček.

Gratulujeme!

V. Řeháček
Foto: I. John

Z HISTORIE ČESKÝCH ŠPITÁLŮ

(Nové Město nad Metují)

Během našeho putování východními Čechami jsme navštívili nádhernou městskou památkovou rezervaci, často nazývanou „Český Betlém“ – Nové Město nad Metují. Bylo založeno na strmém útesu zvaném Hradiště, sevřeném ze tří stran řekou Metují. Základní kámen města položil roku 1501 vlastní rukou Jan Černčický z Kácova v místech, kde byla později postavena věž Zázvorka (název patrně vznikl z jejího umístění: za závorou, přehrazující cestu před vstupní městskou bránou). Město nazval „Hradiště Nové Město nad Medhují“. Bylo postaveno 59 dřevěných domů, kostel, radnice, vodovod, vše obehnáno hradbami s baštami a dvěma vstupními branami. Roku 1526 město zničil zhoubný požár, způsobený bleskem a stavebník, protože neměl prostředky k jeho obnově, je prodal Pernštejnům, kteří měli již zkušenosti z výstavby Pardubic. Město obehnali mohutnými hradbami s dělovými baštami, jednou z nich byla tříposchoďová věž Zázvorka. U ní a při zdi valu (fota) postavil Jan z Pernštejna r. 1540 špitál s nadáním 5 kop ročního platu. Během staletí byla budova využívána buď jako strážnice, nebo „šatlavní dům“ s hladomornou pro tuláky, mordýře, lapky a opilce (dnes lapidárium). Z té doby je zachován na náměstíčku kamenný pranýř s okovy.

Po Bílé Hoře získal město Albrecht Valdštejn, který se k obyvatelstvu choval nesmírně krutě a když město vydrancoval a vyplenil, prodal je Magdaleně Trčkové, která se chovala obdobně, ba i hůř. Její duch zatížený zlem prý dodnes bloudí zámkem a straší. Za přímou účast na vraždě Valdštejna byl císařský důstojník Valter z Leslie odměněn konfiskovaným novoměstským panstvím. Jeho potomek Jan byl k poddaným velmi laskavý a kraji blahodárně prospíval; v roce 1693 založil klášter Milosrdných bratří se špitálem a lékárnou (dnes zaniklou).

Starý špitál sloužil ještě počátkem 20. století jako věznice; teprve v 50. letech byl adaptován jako hudební škola a k obytným účelům. Po rozsáhlé rekonstrukci v r. 2001 zde bylo umístěno informační centrum, galerie, lapidárium, hudební sál a obřadní síň.

Zde bychom chtěli poděkovat pí. P. Kuřátkové, vedoucí IS, že se nám neobyčejně věnovala, umožnila prohlídku a poskytla materiály z historie špitálu.

J. Smit

ZEMĚ LIDÍ OBJEKTIVEM JANA SMITA

ARGOS – NEJSTARŠÍ MĚSTO HELLADY

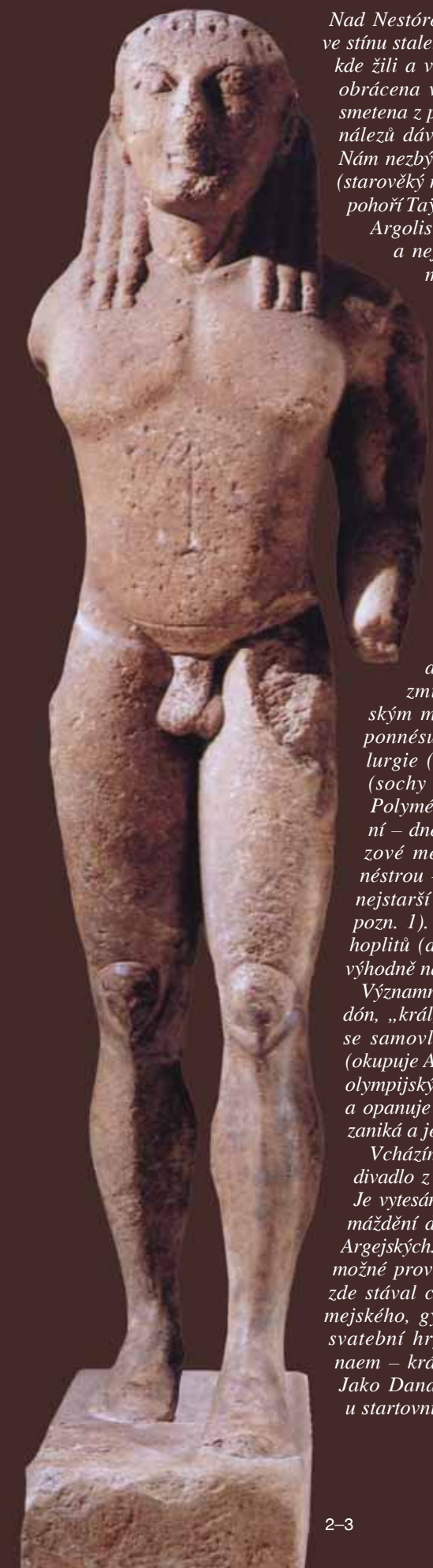

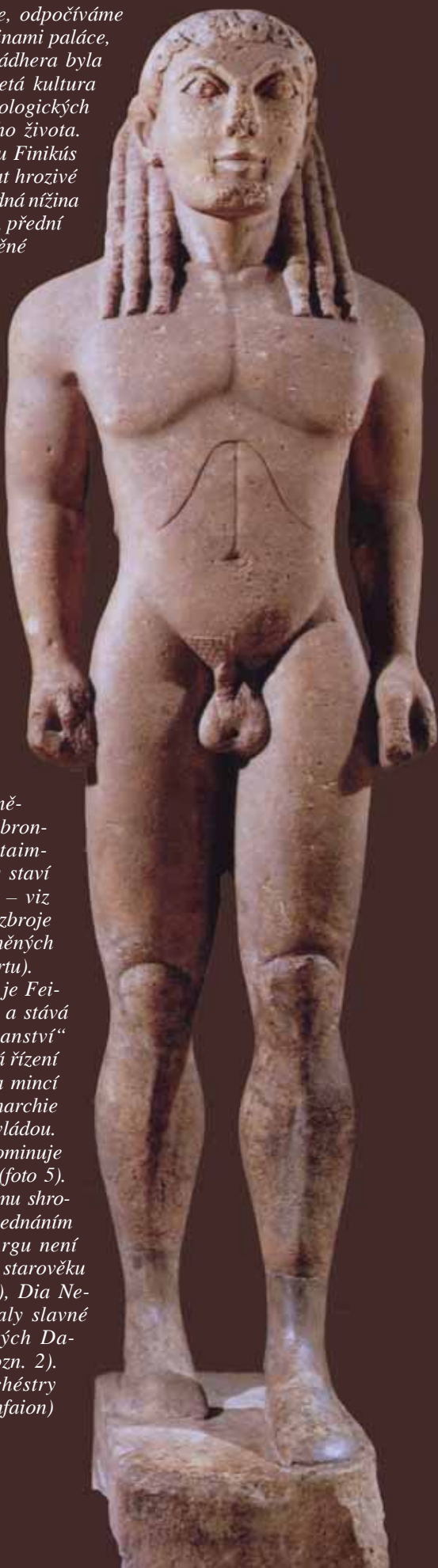

Nad Nestórovým „písečným Pylem“ stojí vysoko slunce, odpočíváme ve stínu staleté olivy a v myšlenkách znovu procházíme ruinami paláce, kde žili a vládli mocní mykénští králové. Bohatství a nádhera byla obrácena vniveč dobyvateli ze severu, více jak tisíciletá kultura smetena z povrchu zemského a jen nepatrná torza archeologických nálezů dávají nahlédnout do jejich dávného a slavného života. Nám nezbývá než se vydat na zpáteční cestu podél mysu Finikús (starověký navigační bod Féničanů), Messénií a překonat hrozivé pohoří Taÿgetos a Parnón, pod kterým se rozprostírá úrodná nížina Argolis (Jasná země). Přímo v jejím středu leží Argos, přední a nejstarší město počátků řeckých dějin. Chráněné mykénskými hrady na vyvýšeninách Lárissa (foto 1) a Aspis (Štít – dnes hora proroka Eliáše), kde stávala akropole, obydlená od dob předhistorických, a v době bronzové významné mocenské centrum. V té době mocný vladař Adrástos vedl obě válečné výpravy „Sedmi proti Thébám“ a později jeho vnuk Diomédés s Odysseem se zmocnili palladia a způsobili pád a záhubu Tróje. Zničující požár se rozšířil z Frygie na celou Helladu; mykénská města byla pleněna, bořena, obyvatelstvo – pokud přežilo – odešlo na Sicílii, Kypr, Kilikii a Antiochii. Z chladného severu do opuštěných měst přišli Synové Héraklovi – Dórové, vedeni králem Temenosem a jeho synem Kissem a zmocnili se vlády. Argos plně nahrazuje zmizelé Mykény a stává se nejstarším dórským mocenským centrem celé oblasti na Peloponnésu. Rozvíjejí se řemesla, hrnčířství, metalurgie (kotle s gryfy, hoplitská zbroj), sochařství (sochy argejských hrdinů Kleobida a Bitóna od Polyméda nesou charakteristické rysy dórského umění – dnes umístěné v delfském muzeu – foto 2 a 3), bronzové metopy z Héraiónu (vražda Kassandry Klytaimnéstrou – foto 4), umění a architektura (Eupolemos staví nejstarší a nejslavnější kultovní místo bohyně Héry – viz pozn. 1). Bylo zdokonaleno válečné umění, včetně výzbroje hoplitů (dvojitý štít), zformovaných do falang, uplatněných výhodně na argejské pláni (roku 669 př. Kr. poráží Spartu).

Významným králem po Temenovi (desátým v pořadí) je Feidón, „král, který se stal tyranem“, rozšiřuje svou moc a stává se samovládcem. Vyhlašuje „vzkříšení Temenova panství“ (okupuje Aiginu, poráží Spartu, kolonizuje Kypr, přebírá řízení olympijských her v Élidě, zavádí v městě systém měr a mincí a opanuje takřka celý Peloponnés). Po jeho smrti monarchie zaniká a je nahrazena aristokratickou a oligarchickou vládou.

Vcházíme do archeologického naleziště, kterému dominuje divadlo z r. 469 př. Kr., stojící na místě zvaném Prón (foto 5). Je vytesáno přímo do skály a sloužilo zároveň k lidovému shromáždění demokratické polis, k politickým a soudním jednáním Argejských. Vzhledem k husté zástavbě novodobého Argu není možné provést podrobnější výzkumy – pouze sondy. Ve starověku zde stával chrám Afrodíté Níké, Apollóna Lykia (Vlčí), Dia Nemejského, gymnasion, nymfaion a dromos, kde se konaly slavné svatební hry závodů v běhu, podle tradic ustanovených Danaem – králem Argu, pro nápadníky jeho dcer (viz pozn. 2). Jako Danaovny přihlížely mladé argejské ženy z orchéstry u startovní čáry závodům v běhu (dromos). Kašna (nymfaion)

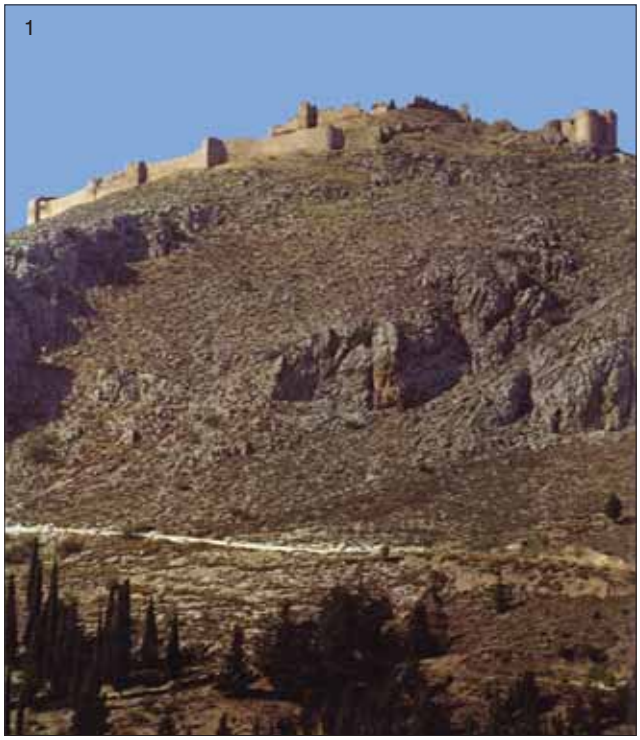

1

sloužila k rituální koupeli po závodě a zde si vdavekchtivé dívky vyhlížely mladé atlety – budoucí manžele.

Argejci měli trvale nepřátelské vztahy se Spartou. Jeden z pozoruhodných střetů byla „bitva vítězů“ (546 př. Kr.), kdy na argejské pláni stálo proti sobě 300 Sparťanů a 300 Argejců. Přežili 2 Argejci a 1 Sparťan, takže obě strany se prohlásily za vítěze. Následovaly další střety a nakonec zvítězila Sparta a Argejští ztratili naději, že zůstanou vůdčí silou na Peloponnésu. Kolem r. 494 se Sparťané vylodili v Argolidě a v následující bitvě padlo 6000 Argejců a množství perioiků a neplnoprávných občanů. Porážka byla katastrofální a Argos se již nikdy v plné síle neuplatnil. Hellénismus a římská nadvláda přinesla městu pozoruhodnou prosperitu až do r. 267 po Kr., kdy bylo krutě vypleněno Heruly a nakonec Góty r. 395 srovnáno se zemí.

Pozn. 1 – Nejstarší a největší dórský Héraion stál 10 km severovýchodně od Argu na nejvyšší terase hory Euboa, týčící se nad argejskou planinou. Epochální Eupolemova stavba svými rozměry, architekturou a uměleckou výzdobou (Polykleitova socha sedící Héry) a při průzkumu nalezená bronzová metopa, představující Klytaimnéstru vraždící Kassandru, svědčí o moci a bohatství Argu, který si mohl takovou stavbu dovolit. Ze stupňů monumentálního schodiště přihlíželi věřící příchodu procesí z Argu, vedeného nejvyšší Héřinou kněžkou, jedoucí na voze (nesměla se dotknout nohou země), taženém bílými býky, pak následovalo 100 obětních zvířat.

Mýtus vypráví o synech kněžky Kýdippé, Kleobidovi a Bitónovi, kteří, když nadešel čas k obřadu a bílí býci, kteří měli táhnout posvátný vůz se nevrátili z pastvy, sami se zapřáhli do vozu a vlekli jej do chrámu. Kněžku potěšila jejich obětavost a prosila bohyni, aby jim dala to nejlepší, co může dát smrtelníkům. Po vykonaném obřadu mladíci usnuli v chrámu a již nikdy se neprobudili, neboť: „ koho bozi milují, umírá mlád.“

Pozn. 2 – Lybijský král Danaos prchá se svými 50 dcerami před bratrem Aigyptem, který se svými syny násilně usiluje o lásku jeho dcer. Se svou lodí přistál v Argu, svrhl krále Pelasga a zmocnil se vlády. Aigyptus jej v Argu dostihl a přiměl k hromadné svatbě svých synů s Danaovnami. Král ale dal svým dcerám dýky, aby o svatební noci zabily své nechtěné muže. Stalo se, až na jednu – Hypermnéstru, která svého manžela ušetřila a později je uctívána jako „ochránkyně věrného manželství“. Druhý den král v den očisty vyzval argejské mládence, aby se zúčastnili závodu o manželku. Vítěz si vybere ženu jako první a ostatní podle pořadí jak doběhli. Potomci z těchto manželství se začali nazývat Danay, známými svou účastí v trójské válce (trójský kůň – danajský dar [Homér]).

Jan Smit

4

5

Ing. Jiří Příborský (1951). Povoláním technik, zálibou již desítky let fotograf. V současné době pracuje ve Fakultní nemocnici jako vedoucí technického odboru. Oblíbená témata jsou krajinné a architektonické detaily a pohledy a také portréty. Jeho fotografie byly publikovány mj. v časopisech Foto-video a Fotografie. Svoji fotografickou práci vyjadřuje myšlenkou: „Udělat fotografii je velice snadné, avšak je velice těžké fotografií zprostředkovat pocity a nálady místa. Ale stále se o to pokoušet je však velice krásné.“

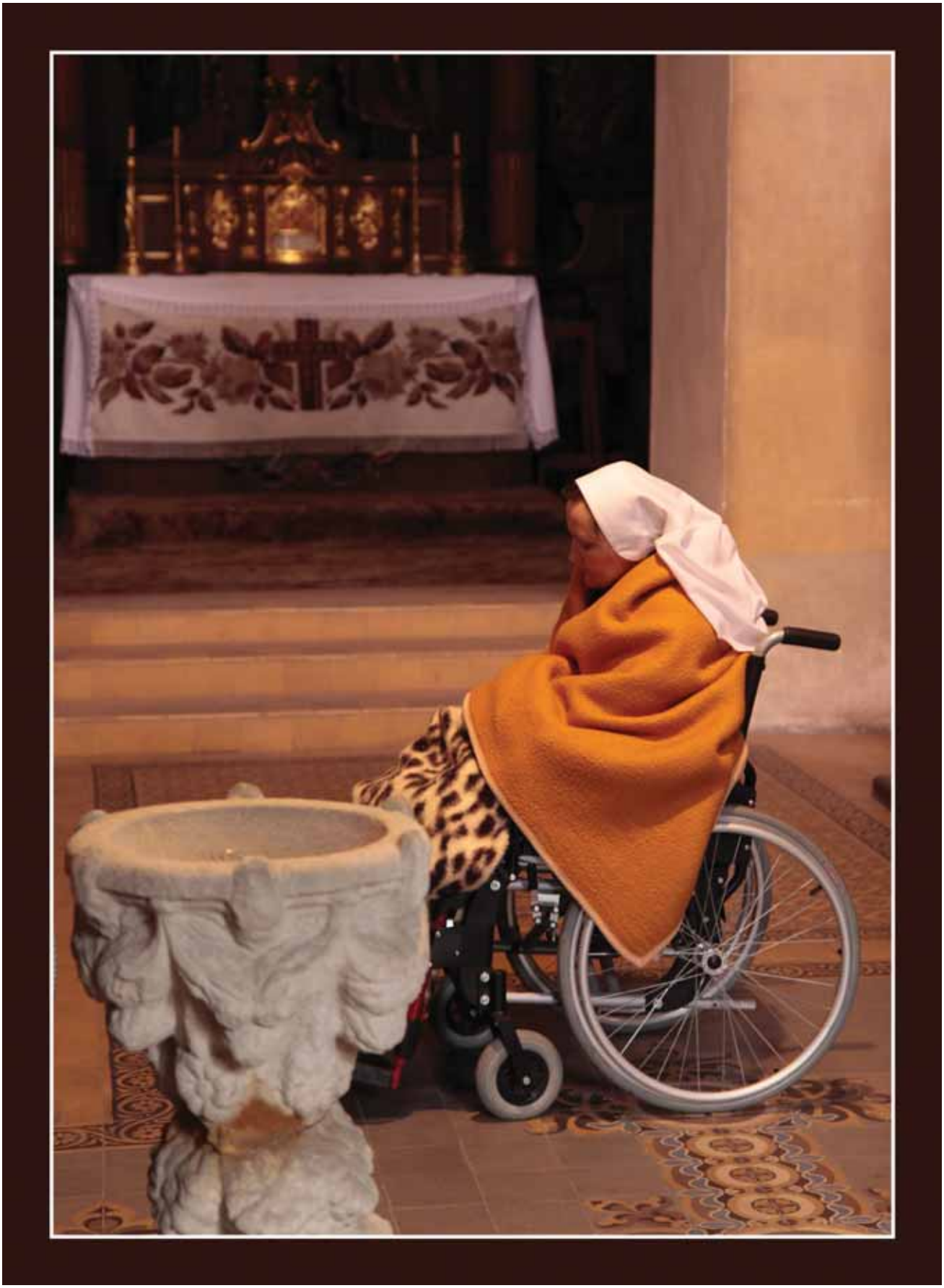

Jiří Příborský: Pieta *(motiv z kaple sv. Josefa v Žirči)*